

KÜLTÜR DÜNYASI

İnsan, mensup olduğu milletin varlığını ve saadetini düşündüğü kadar bütün cihan milletlerinin huzur ve refahını da düşünmeli...

ATATÜRK

- Prof. Dr. Yavuz ABADAN.... Birleşmiş Milletler
Prof. Necmettin Halil ONAN.. Söyleyiş (Şiir)
Prof. Melâhat ÖZGÜ Cihan Tarihinde iki Dönüm Noktası
Fazıl Hüsnü DAĞLARCA Akyapı (Şiir)
İsmayıl Hakkı BALTACIOĞLU Türk Sanat Geleneği ve Sürrealizm
Prof. Şevket Aziz KANSU Albert Einstein
Behçet NECATİGİL..... Astar (Şiir)
Dr. Etienne J. P. STRETTA.. İstanbul Teknik Üniversitesine bağlı bulunan Hidroloji Enstitüsü
Fuat PEKİN..... Devlet Resim ve Heykel Sergisi
M. Türker ACAROĞLU..... İşçi Kütüphanelerinin önemi
Gerald WENDT Güneşi Çalıştırmak için üç usul
Prof. K. Fikret ARIK Unesco ve Yüksek Öğretimde Sosyal Bilimlerden Hukuk Öğretimi

UNESCO TÜRKİYE MİLLÎ KOMİSYONU IV. DEVRE BİRİNCİ GENEL KURULUNA SUNULAN KOMİSYON RAPORLARI

MAYIS — HAZİRAN 1955

Sayı: 17-18

T. C. ZİRAAT BANKASI

Yurt içinde 492 Şube ve Ajansı, dünyanın her tarafındaki muhabirleriyle saym müşterilerinin emrindedir.

Vadeli, vadesiz tasarruf hesapları
1955 ikramiye yekûnu
Geçen yıl olduğu gibi şimdilik
1.500.000 LİRADIR

Bu Zengin Plânda :

Gayrimenkuller, dolgun para ikramiyeleri,
ziraat âletleri ve çeşitli eşya bulunmaktadır.

KÜLTÜR DÜNYASI

Aylık Dergi

- İmtiyaz sahibi :** UNESCO Türkiye Milli Komisyonu.
273, Atatürk Bulvarı, Ankara. Tel. 25684.
- Mesul Müdür :** UNESCO Genel Sekreteri Vedit Uzgören.
- Yazı Kurulu :** Prof. Suut Kemal Yetkin, Prof. Bedrettin Tuncel, Prof. Bedi Ziya Egemen, Adnan Ötüken, Prof. Yavuz Abadan.
- Dergi Sekreteri :** Namık Katoğlu.
- Cari Hesap :** Ankara, İş Bankası, Yenişehir Şubesi, 427 Dj.
- Basıldığı yer :** Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi.

K ÜLTÜR D ÜNYASI

UNESCO TÜRKİYE MİLLÎ KOMİSYONU TARAFINDAN
HER AYIN ONBEŞİNDE ÇIKARILIR DERGİ

15 Mayıs ve Haziran 1955

Sayı : 17-18

Onuncu kuruluş yıldönümü vesilesile :

B İ R L E Ş M İ Ş M İ L L E T L E R

Prof. Dr. Yavuz ABADAN

26 Haziran 1955 te Birleşmiş Milletler teşkilâtı, onuncu yıldönümünü idrak etti. Bu vesile ile San Fransisco'da toplanan siyaset ve devlet adamları, temsil ettikleri altmış millet adına, Birleşmiş Milletler ülküsüne bağlılıklarını bir kere daha ilân ve teyit ettiler. İnsanlık için yaşanmaya değer adil ve kararlı bir siyasî hayat ve barış nizamının kurulmasını hedef tutan bu ülkünün dayandığı temel düşünceler Birleşmiş Milletler Andlaşmasının ön sözünde yer almıştır.

Bunları şu dört esas etrafında hulâsa etmek mümkündür:

1— Bir insan ömrü süresi içerisinde iki cihan harbi, insanlığa tarif olunmaz acılar çektirmiştir. Gelecek nesilleri bu türlü afetlerin getireceği belâlardan korumalıdır.

2— Dünyanın her tarafında insanın esas hak ve hürriyetleri, şahsın naysiyet ve değeri yeter teminata kavuşturulmalı; hiç bir fark gözetilmeksizin gerek fertlere gerek milletlere hak eşitliği sağlanmalıdır.

3— Her tarafta adaletin gerçekleşmesini ve devletler umumî hukukundan kaynak alan vecibelere riayeti sağlayacak şartlar yaratılmalıdır.

4— Sosyal, kültürel ve ekonomik ilerilemeyi kolaylaştırma yolundan insanlar için daha geniş bir serbestlik içinde daha iyi yaşama imkân ve şartları sağlanmalıdır.

Siyaset dünyasının bu günkü manzarası ve son on yılın acı tecrübeleri, Birleşmiş Milletlerin, bu esaslarda belirtilen hedeflerine ulaşmaktan henüz ne kadar uzak olduğunu göstermektedir. Buna rağmen Birleşmiş Milletler, on yıldanberi sosyal ve siyasî buhranlar içerisinde kıvranmakta olan bir dünya ortasında, barış ve güvenlik fikrini, demokrasi ve medeniyet ülküsünü temsil eden; kötülük faktörlerine karşı hakkı, hürriyeti, adaleti zafere ulaştırmaya çalışan tek kuvvet ve varlıktır. Bu yüzden de Birleşmiş Milletler ülkü ve teşkilâtı, insanlığın tek ümidi olma vasfını bugün her zamandan daha kuvvetle muhafaza etmektedir.

Eski Amerikan Cumhurbaşkanı Truman, eğer Birleşmiş Milletler teşkilâtı daha önce kurulmuş olsaydı, ikinci dünya harbi felâketinin mutlaka önlenmiş olacağı kanaatini her vesile ile izhar ve müdafaa etmektedir. Geçmişe ait bir tahmini ihtiva eden bu kehanetin isabet

derecesini bugün kesin olarak tayin etmeğe imkân yoktur.

Ancak şurası varki, Birleşmiş Milletler teşkilâtının, birinci Dünya harbinden sonraki Milletler Cemiyetine göre, daha realist esaslar üzerine kurulduğu tecrübelerle sabit olmuştur. On yıldanberi Birleşmiş Milletler, büyük küçük yüzlerce ihtilâfa merci olmuştur. Eğer teşkilât kurulmamış olsaydı, bunlardan en az dörtte biri, mahallî veya umumî harplerin patlak vermesine sebep olabilirdi.

Gerçi anlaşmazlıkların bir çoğu, kesin veya haklı bir hal şekline bağlanamamıştır. Fakat bunların daha şiddetli ve müzmin bir hale girmelerini önleme yolundan, Birleşmiş Milletler teşkilâtı, insanlığı telâfisi imkânsız bir çok maddî ve manevî zararlardan, katlanması güç felâketlerden korumaya muvaffak olmuştur.

Bu arada bilhassa Kore'de patlak veren tecavüzü, müşterek dayanışma yolu ile önleme, Birleşmiş Milletlerin itibarını son derece yükseltmiştir. Bu suretle bütün dünya Birleşmiş Milletlerin müşterek güvenliği yalnız söz ve müzakerelerle değil, gerektiği zaman ve yerde fiilen silâh kuvvetile korumaya muktedir ve amâde olduğunu görmüştür. Neticede totaliter tahakküm emellerinin, Kore'de ilk prova olarak giriştiği dünya barış ve güvenliğine kur'dak sokma teşebbüsü akamete uğramıştır.

Birleşmiş Milletlerin iktisadî ve kültürel sahalardaki faaliyetleri, siyasî alan-dakiler kadar önemli ve onlardan daha etkili ve bereketlidir. Netekim Birleşmiş Milletlere bağlı bazı teşkilât, teknik yardım yolundan bütün dünyada az gelişmiş bölgelerin iktisadî ve fikrî bakımlardan kalkınmalarına, idare usullerini düzeltmelerine rehberlik etmektedir. Bu yardımların, ızdırapların azalmasına, umumî hayat seviyesinin yükselmesine, sosyal, siyasî ve fikrî gelişimin hızlanma-

sına olan tesirleri günden güne artmaktadır.

Bu arada Unesco teşkilâtı, Birleşmiş Milletlerin en asil ve orijinal bir organını teşkil etmektedir. Gerçekten Unesco kültür, bilgi san'at sahalarında insanlar arasında müşterek fikrî cevhere ve kıymet hükümlerine dayanan bir görüş, zihniyet ve işbirliği yaratma hedefini gütmektedir. Hakikatı araştıran ilim, güzelliği duyurup yaratan san'at, mükemmellik iştiyakına dayanarak insan ruhunu yoğuran ve asileştiren kültür kadar beşer varlığının derinliklerine nüfuz eden, asil ve diğergânu duyguların gelişimini sağlayan başka hiç bir vasıta tasavvur olunabilir mi? Unesco hak ve hakikatı idrak, güzeli yaşama, ahlâkî eyiliği gerçekleştirme yolundan insanlar arasında yalan, çirkinlik ve kötülüğün yarattığı bencil ve ayırıcı duyguları tasfiye, kütleleri aydınlatma, asil ve yüksek ülküler etrafında birleşme dava ve gayretindedir. *Kültür Dünyası* dergimiz ise Türkiye'de bir davanın hizmetinde mütevazî bir neşir organıdır.

Bütün bu hususiyet ve meziyetlerine rağmen, Birleşmiş Milletlerin, bir teşkilât olarak kusur ve noksanlardan âri olmadığı bir gerçektir. Bunların başında büyük devletlere tanınan, veto hakkı" yer almaktadır. Gerçekten veto yetkisi her şeyden önce, Anayasanın ikinci maddesinde tesbit edilen teşkilâta dahil bütün üyelerin egemen eşitliği prensibine, dolayısıyla demokratik zihniyete aykırıdır. Ayrıca bu yetki, malûm bir devlet tarafından, bir çok mühim kararları baltalamak üzere kötüye kullanılmıştır. Bundan başka çok dağınık olan teşkilâtın bazı kolları arasında işbirliğini güçleştiren bazı aksaklıklarda mevcuttur.

Bütün bu eksiklik ve aksaklıkların ortaya konup ileride düzeltilme imkânını sağlamak üzere meşhuru Carnegie barış vakfı", yirmi memlekette "halk efkârının Birleşmiş Milletlere karşı davranışı" nı

tesbit eden etüdlerin yapılmasına öncülük etmiştir. Bunlardan Türkiye'ye ait olanı, Vakıf Müdürü Mr. Yohnson ile aramızda 1953 ilk baharında imzalanan bir mukavele ile Siyasal Bilgiler Fakültesi Dış Münasebetler Enstitüsüne tevdi edilmişti. Enstitü, bahsi geçen etüdü, 1954 Ekiminde tamamlayarak New York'a göndermiştir. Bütün etüdlerin neşrinden sonra beliren kanaatlere göre, Birleşmiş Milletler asamblesinin, gerek Anayasa'da gerek teşkilâta lüzumlu ve zarurî değişiklikleri yapmak üzere fevkalâde bir toplantı yapacağı umulmaktadır.

Türkiye, Birleşmiş Milletler ülküsünü, Atatürk'ün ortaya attığı "yurtta sulh, cihanda sulh" düsturu ile, Cumhuriyetin kuruluşundanberi millî bir siyaset geleneği halinde benimsemiştir. Gerçekten yurtta ve cihanda sulhun korunması, ancak Birleşmiş Milletler prensiplerine uygun olarak, müşterek barış ve güvenlik fikrine bağlanmak; milletler arasında hür ve eşit şartlarla, sosyal, iktisadî ve kültürel kalkınma gayesine müteveccih bir fikir ve işbirliği sağlamak suretile gerçekleştirilir.

S Ö Y L E N İ Ş

*Her şey sonunda tek vârolan yokluğun malı
İnsan bütün huzuru bu gerçekte bulmalı;
Hulyaların yarattığı hisler yalancıdır.*

*Bir ömrü harcasan da fütursuzca uğruna
En sevdiğin vefayı yedirmez gururuna;
Her aşına zamanla bakarsın yabancıdır.*

*Devrân yaman; emellere talih baş eğmiyor,
Zâten her istenen çekilen derde değmiyor!
Ülfette neş'e bulmanın imkân kalmadı.*

*Artık önünde sâkin ufuklar gerek sana.
Ömründe son keyif verecek şeydir insana
Yıllanmış içkiler gibi yalnızlığın tadı.*

- 1954 -

Necmettin Halil ONAN

CİHAN TARİHİNDE İKİ DÖNÜM NOKTASI

Prof. Melâhat ÖZGÜ

Kıtalar fethedildi, hükümdarlar devrildi, iktidarlar değişti, ama bütün bunlar *Nietzsche*'ye göre fikir ve sanat olayları karşısında bir hiç olarak kaldı. Onun için iki büyük olay vardı. Bunlar da cihan tarihinde iki dönüm noktasıydı. Biri *Sokrates*, öteki de *Kant*.

Sokrates, nazari insanı yarattı, mantığı kurdu, her şeyin ölçülerini verdi, sınırlarını çizdi ve gözünün önünde *tragedya* battı. Onun için insan iyiydi, bilmiyerek kimseye kötülük etmezdi, hareketleri şuurlu idi. Hepsi düşünür, hem de hür ve nesnel bir şekilde düşünür. Düşünce, her şeyin üstündedir, ahlâk vazifelerinin, ahlâk hareketlerinin ölçüsünü verir. Kişilerin, özel hükümlerin, özel duyguların değeri yoktur. Nesnel bir şekilde düşünmek, nesnel bilgiye dayanır, kişiden apayrı bir şeydir bu. Bunun için de değerlerini tespit ederken, kavramlarını ne sorusu üzerine kurmuştur.

İkibin yıl kadar bir karanlıktan sonra *Kant*, *nesne*'yi keşfetti. Aklın bilebileceği sınırları çizdi. Bilgi yetisinin faktörlerini tespit etti. Her şeyi zaman ve mekân içinde inceledi. İç ve dış duyguları ayırdı ve iç duyguların ancak metafizik bir olay olduğuna işaret etti; insanların, nesne'nin kendisini değil, ancak onun görünüşünü, dış şeklini bilebileceğini öğretti.

Kant'dan sonra gelen *Schopenhauer* ise daha ileri giderek, her şeyin iç varlığına, o şeyi kendi içimizdeki ile kıyaslayarak varabileceğimizi iddia etti. İç varlığımızın özü de içimizde *irade* olarak belirir dedi.

Nietzsche, iradeyi, zirvesini Bach, Beethoven ve Wagner'de bulan musikide sezdi ve musikide yeni bir *dionysos sanatı*'nın doğuşunu gördü. Böylece Nietzsche'ye göre cihan tarihinin birinci dönüm noktası: *tragedyanın batması*, ikinci dönüm noktası da: bir *dionysos sanatı*'nın doğması oldu. Aradan yirmi üçyüz yıldan fazla bir zaman geçmişti.

Dionysos sanatı, güzel görünüşün, saf neşenin ölçülü durumunu veren, hayata gelmiş olmaktan duyulan korku ve ürpertilerini rüyada gideren *Apollinos sanatına* zıt bir sanattır. *Dionysos*, şarap tanrısıdır, bereketin, tiyatronun tanrısıdır. Onun sanatı hayattan sarhoşcasına bir neşe coşkuncasına bir sevinç duymak durumunu verir. Kahramanlık ihtiraslarını, trajik olanı yaşamak gerektir. Onda da hayata gelmiş olmanın korkusu vardır. Ama buna rağmen, çıplak varlığın korkunçluğuna, gerçekliğine, dünyanın ezeli tezatlarına hayranlıkla bakmak ister. Bunun için *dionysos*'un "dünya aynası" musiki oldu. Vazife: bu musikinin ruhundan yaratmaktır. Dünyanın nabzı tekrar dinlendi bir cesaretti bu. Ve Wagner, "*Tristan ile Isolde*" sinin üçüncü perdesinde bunu başardı. Kişiye tapmaya bir son verme idi bu. Yerine bir birliğin geleceğini sezen sevinçli bir ümitti; içinde kişinin aydınlık gözlerle baktığı, kâinatın da insan çehresi aldığı metafizik birliğe sezile dalma idi. Böylece varlıkların mahiyetine çok daha derin bir şekilde nüfuz eden bir sanatın doğması beklendi. Ruh, kuvvetini metafizik kaynaktan alacak, sanatkar bu kaynaktan yaratacağı.

Nietzsche işte 1871 yılında çıkardığı “Geburt der Tragödie” (Tragedyanın doğuşu) adlı eserinde, hayatı ve dünyayı estetik bir fenomene irca eder ve *sanat, metafizik faaliyettir* der. Bu söz, mühim bir sözdü, bütün değerleri altüst etti. Onun bu yolda söyleyeceği sözlerin de birincisi oldu. Bu sözü, Nietzsche, sonra daha üç yerde tekrarladı: Richard Wagner için yazdığı bir önsözde, bu önsöze 1886 yılında ilâve ettiği bir önsözde, bir de “Wille zur Macht” (Hakimiyet iradesi) adlı eserinde. Burada hattâ bu sözüne kendisi *Glaubensbekenntnis* (tecdit iman), *Artisten-Evangelium* (sanatkârın İncili)

der. Mühim bir sözdü bu, çünkü devirler boyunca dine, akla hizmet etmiş olan sanatı yükseltmek istiyor, onu *tâbi* bir durumdan *hâkim* bir duruma getirmek, yanda yürüyen adımlarını öne geçirtmek, sanatı baş yapmak istiyordu.

Nietzsche'nin tesiri altında hakiki sanatkârlar, sosyalist naturalistlere karşı *sanat sanat içindir* çığırını açtılar. Aralarındaki bu savaş, bugün de devam edegelmektedir: Sosyalistler, kendi gayeleri için sanatı âlet yapmaktan vazgeçmemekte, sanatı kendi gayesi için güden sanatkârlar da sanatın saf şekillerini aramaktadırlar.

A K Y A P I

Bir büyük şehrin bir büyük yolu
Son arabalar hızla geçer uzaktan
Işıksız sokaklarda upuzun bir ev
Uyumuyorum
Halâ gülümsüyorum resimdeki kırlara
Sen beni daha sev

Şimdi korkuyorum yalnızlık besbelli
Nice oğudum nice gezdim de
Anlamadım bir şey düşüncelerden duygulardan
Uyumuyorum
Kocaman karanlıkta daha kırkbir yaşındayım
Sen beni daha sev

Yeni paralar mı sayıyorum ne
Sabahlaradek ellerim serin
Güzellikten ayrılamıyorum
Uyumuyorum
Benim gecelerim yıldızsız
Sen beni daha sev.

Fazıl Hüsnü DAĞLARCA

TÜRK SANAT GELENEĞİ VE SÜRREALİZM

İsmayıl Hakkı BALTACIOĞLU

Ben bundan yirmi beş yıl önce Demokrasi ve Sanat adlı bir kitap yazmıştım¹.

Bu kitapta kübizm denilen mimarlık anlayışının yeryüzünde nasıl belirdiğini, bu anlayışın eski devirlerdeki belirtirlerini, başarılarını vareden sebepleri araştırırken türk mimarlarının kübist oldukları gerçeğine ulaşmıştım. Bu incelemeleri yapmaktaki amacım türk sanat düşüncesinin bir takım ulusların tarihinde olduğu gibi, boşluk içinde çalışmadığını, tersine, bu düşüncenin mimarlığın özü olduğunu göstermekti. Bugün başka bir yoldan yine bu konu üzerine geliyorum.

İnsan güzeli varetmek için, Rönesans göreneğinde olduğu gibi prespektife, anatomiye, bilime sarılmak, dış âlemin kanunlarına boyun eğmek zorunda değildir. Gerçek zenginliği iç, ruh zenginliği demek değildir. İnsan güzeli bilgisizce de anlatabilir. Elverir ki insan anlatacak değerleri olsun! İşte sanatın konusu dış nesnelere değil, belki iç oluşur.

Görülüyor ki bu ileri sanat anlayışına göre yüce iyilik, "hayrı âlâ" tabiat olmayıp insandır. Bu yeni anlayışa göre insan evren içinde kaybolacak bir varlık değil, belki evren ancak insan denilen bu değer merkezi dolayında düşünülecek bir varlıktır. Bugün ahlâkın, hukukun merkezi insan olduğu gibi sanatın merkezi, yaratıcı kaynağı da insandır.

Şimdi bir de insanlık, insan kültürü tarihinde meydana gelen bir yenilik üzerinde duralım. Yeni toplumlarda iş bölümünün ilerlemesi kanununun kişi üzerin-

¹ İsmail Hakkı Baltacıoğlu, Demokrasi ve Sanat, Kanaat Kütüphanesi İstanbul, 1931

deki baskısını azaltmıştır, kamunun kişiye karşı genliğini genişliğini artırmıştır. Yeni toplumlarda kişilik kutsal bir değer olmuştur. Toplum içerisin de her tek toplumun bir parçası olmakla kalmayıp kendi başına bir varlık olup çıkmıştır. Artık her ferdin bir düşüncü, bir duyusu, bir işleyiş tarzı olduğu gibi bir de sanatı, güzeli anlayış tarzı vardır. İnsan aklı, Rönesans ile bir başarı kazanmış olan insan aklı, yalnız tabiat konularını sarmakla kalmamış kendi benliğini yoklamaya başlamış bu incelemelerini şuur altlarına kadar indirmiştir. Öyle bir şuur altı ki hayvan benini ile kamu benininin karışmasından kaynaşmasından onun türlü türlü çeşitleri var olmuştur.

Bu değişmeler bu türleşmeler yalnız ahlâk, hukuk kişiliğinde değil sanat kişiliğinde de olmuştur. Artık sanatçılar olgunluğu eski sanatta olduğu, gibi kesinlikte oranlılıkta, doğrulukta, geometriklikte, sözün kısası, insan benliği, insan kişiliği, insan şuuruzluğu dışında kalan objektiflikte arıyamazlar. Tabiat artık yeni adamın dili olmaktan çıkmıştır. İstesek de istemesek de sanatta eski dil kalıpları çatlıyacaktır, yenileri yapılacaktır. İşte kübizm akını böyle bir iç, kültür değişiminin sonucudur.

Nasıl Freud bize iç âlemimizin yalın, kuru bir âlem olmadığını göstermeye çalıştıysa kübist sanatçı da bu girift âlemi anlatacak bir dil tekniği bulmaya çalışmıştır. İç âlemi durmak, dinlenmek nedir bilmiyen bir oluşadır. Bu iç âleminde yepyeni bir değer var olup da dışı zorlamaya başladımı artık insan bu yeniye anlatmak için dışarıda uygun araçlar

arar. Bulamayınca da yenilerini yaratmaya çabalar. İşte kübik sanatta bulduğumuz bu tabiattan kaçma oluşu yeni insan kültürünün bir sonucudur. Kübik sanatın tabiattan kaçıcılığı normal bir oluştur.

Yeni sanatın ne olduğunu iyice anlamak için şu noktaya çok dikkat etmek gerektir. Kübizm eserde tabiatın büsbütün yok olması, bunun yerine yalnız insanın yarattığı kuru hayallerin geçmesi mi demektir? Tarihe bakalım. Rönesans anlayışı resimde bütün terkip dış âlemin şartlarına bağlı kalıyordu. Sanatçı bir fizik bilgini, bir anatomi bilgini gibi dış gerçeğe dış ölçülere, dış kanunlara uymak zorunda idi. Perspektif denilen şey tablo için bir totemdi! Gerçi klâsik anlayıştan uzaklaşanlar için bu gerçeği enine boyuna zorlamak yolu vardı. Ancak bu da bir noktaya kadar. Heykelde sezgicilerin en büyüğü olan Rodin bu tabiatı kendi anlayışına göre anatomi bakımından bozguna uğratmıştır. Ancak Rodin'in Penseur'ü insan gövdesinin ne kerte ülküleştirilmiş bir örneği olursa olsun, yine de bir insandır. Kübik sanat bu sınırları aşmaktadır. Musiki gibi. Musiki, en soylu, en yüce eserlerinde bile tabiatçı olmamıştır. Musiki hiç taklitçi bir sanat değildir. Onun konusu yalnız iç âlemdir. Musiki büsbütün subjektif bir sanattır. Oysaki musikinin de kendine özgü gövdesi, organları, oranları, uyumları, güzellikleri, vardır. Musiki de tabiat gibi bir yaratılıştır. Sanat eserini tabiatın bir suresi gibi anlayan Gabriel Séaille¹, Jean Marie Guyeau² haklıdır. Rönesans anlayışına göre sanat eseri şahsî bir mizaç arkasından görülmüş olan tabiattır. Yeni anlayışa göre sanat eseri tabiat kanunlarına göre yaratılmış bir tabiattır hem kubist bir ressam hem de bilgin bir estetikçi olan Albert

¹ Gabriel Séaille, Le Genie dans l'Art.

² Albert Gleizes, La Peinture Et ses Lois, Ce qui Devrait sortir d'Gubisme.

Gleizes sanat eseri ile fabrika eserini birbirine yaklaştırıyor. Uçakları idare eden kanunlar, kuşların uçmasını idare eden kanunlardan başka bir şey değildir. Denizaltının içinde yüzdüğü deniz, balığın içinde yüzdüğü denizden başka bir şey değildir. Mısır, eski Yunan mimarlıklarını, bir yandan da Bizans, Arap, gotik, rönesans mimarlıklarını düşünün. Bunlara Hint, Çin, Japon mimarlıklarını da katın. Bu iki takım mimarlık arasında mimarlık estetiği bakımından ne büyük ayrılıklar vardır. Birincilere göre mimarlık yalnız bir kitle sanatıdır. Onun bezeme ile doğrudan doğruya hiç bir ilişkisi yoktur, bu sanat yalnız kitle varlıklarını kitle oranlarını, kitle güzelliklerini gözler. Bu sanat kaderini süslenmekte, bezenmekte aramaz. Bu sanat çıplak gövdelerin estetiği ile uğraşır. Yarattıklarında kudretten güzeli arar. Ötekilerin ise, tersine, bezemeci bir anlayışla çalışırlar, hep süslemek, hep bezemek isterler. Bu ikincilerde yapı süslenme, bezeme için bir bahanedir. Gotik katedraline bir bakın, size yapıdan çok ormanı düşündürür!

Şimdi türk mimarlığını bu iki takımdan hangisine katıştırabilirsiniz? Hiç işkilsiz birincilere. Çünkü türk mimarlığı eski Mısır, eski Yunan mimarlığı gibi kitleci, bezemeci olmayan, *antidécorsatif* bir mimarlıktır. Türk mimarları da, eski Mısır, eski Yunan mimarları gibi, güzeli dekorda değil, taşla taşın, kitle ile kitlenin oranlaşmasından gövdelerin kaynaşmasında, yaratılıştaki, aramışlardı. Türk mimarları da onlar gibi mimarlıkta kübizmin kurucuları önderleridirler. Türk mimarlarının kübistliği küplerle birlikte yuvarlakları da kullanan bir kübistliktir.

Şimdi resim sanatına geçelim. Ortazamanda primitifler dediğimiz bir takım ressam var. Katedrallerdeki, kiliselerdeki, el yazması kitaplardaki o anatomi, perspektif yanlışları yapan o bilgisiz ressam! Minyatür ressamları da bunlardandır. Primitiflere göre resim ne ana-

tomi ile ne de perspektifle ilişığı olmayan bir sanattır. O, görgü sanatı değil, duyu sanatıdır. Gerçi primitifin de, sözün gelişi, bir anatomisi, bir perspektifi vardır. Ancak bunlar aklın, bilginin eseri olmayıp vicdanın, estetik duygunun eseridir. Primitiflerin resmi tabiatın eseri değil, daha çok insanın eseridir. Rönesans aklın nastan kurtulup tabiata gitmesidir. Bilimler için okadar verimli olan bu devrim, mimarlık, resim, heykelticilik için nekad zararlı olmuştur. Dekor tutkusu nasıl mimarlığa çullanmışsa anatomi, perspektif bilgiçliği de öylece resim sanatına çullanmıştır. Bütün rönesans resimleri bilgiçedir. Modelini tabiattan almak, elden geldiği kadar ona benzetmek, bir muşamba yüzü üzerinde kabartı mucizeleri göstermek, işte Rönesansın resim ideali. Mimarlık işinde insanlar birçok acı denemelerden nasıl kübizme döndülerse, resimde de bir çok acı denemelerden sonra sürrealizme döndüler.

Şimdi tarih boyunca şâheserlerini veren eski türk resimciliğini düşünün. Türk ressamı hep primitif kalmışlardır, eserlerinde ne anatomi ne de perspektif tanımamışlardır. Çünkü Türk sanat dehası tabiatı aşan bir deha, sürrealist olagelmıştır. Türk resimciliği için söylediklerimizi türk heykelticiliği için de söyleyebiliriz.

Tiyatro tarihini ele alın. Aynı estetik gerçekleri orada da bulacaksınız. Orta zamanda katedraller önünde oynanan din piyeslerini, Schakespeare devrinde, perdesiz, dekorsuz oynanan piyesleri düşünün. Sonra bu tiyatronun bozula bozula sahne, perde, dekor, ışık, metin, suflör, ezler, melodramatik deklâmasyon sanatı olumuna geldiğini bir düşünün. XIX uncu yüzyılın tiyatro *avant-gardiste*'leri bu öldürücü natüralizmi yıkmak için ayaklandılar. Tiyatronun bir edebiyat sanatı olmadığı, tiyatronun kendi kanunlarını edebiyatta değil sahnede araması gerektiğini ileri sürdüler. Bu arada dekorcu

tiyatroya da saldırdılar. Bir eserimde¹ üzerinde durduğum bu konu bugün çok canlanmıştır.

Türlere gelince onlar tarih boyunca yalnız dekorsuz süflörsüz değil sahnemiz perdesiz de tiyatro oynayan bir ulustur. Anadolu da bu oyunlara köy sohbet oyunları derler, temleri köyün yaşayışından alınır, tipleri yine halkıktır. Bütün anlamıyla köy sohbet oyunları sürrealist tiyatronun kendisi, önderidir. Karagözümüz de böyledir, ortaoyunumuz da böyledir tuluatçılığımız da bir kertiğe kadar böyledir.

Türkün elinden çıkan bütün biçim sanatlarına bakınız, türk sürrealisttir, kübisttir. Tiyatroda da öyle. Türk muhayyilesi basma kalıptan, taklitten kaçmakta, hep anlamlara karakterlere ağmaktadır. Böyle bir muhayyilenin elif, vav, ayın gibi insan gövdesinin gölgelerini andıran harf biçimlerine estetik varlık vermesi kadar yerli yerinde ne olabilirdi. Apde-sane taşından minare alemine kadar elinin dokunduğu her nesneyi güzelleştiren, insanlaştıran bir ulus yazılarını bu değerden yoksul bırakabilir miydi?

İşte Türk sanatçılara göre, yazı bir resimdir. Ancak tam anlamıyla natüralist, daha doğrusu, realist bir resim değil sürrealist bir resimdir. Gülüş, talik, divanî yazılarındaki bu harf biçimleri Pic-çsso'nun tablolarındaki insanlar gibi, hem tabiat içidir, hem tabiat dışıdır. Harf, insan biçimleri biribirinin tıpkısı değil, uzak bir benzerlik var okadar. Ancak anlamlar biri birinin tıpkısıdır. Türk yazı sanatçıları, hattadlar yazıda sürrealistler, sürrealizmin kurucuları idiler. Tabiatı olduğu gibi kopye etmiyorlardı, ancak tabiatı andıran biçimlerle tabiatı güzelleştiriyorlardı. Türk hattatları Arap hattatları gibi yazıyı soyuta, geometrike, dekora sürükleyecek yerde yazıyı somuta, canlıya götürüyorlar, yazıyı resimleştiriyorlardı.

¹ İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu, Tiyatro.

ALBERT EİNSTEİN

Prof. Şevket Aziz KANSU

O na dünyanın en şöhretli Üniversite'leri, en büyük Akademileri insan oğlunun, insan oğluna, doğruyu, iyiyi ve güzeli arama çehinde takdir ve mükâfatlandırmak için verebileceği payeleri verdiler. Fakat bunların üstünde şahsiyetinin büyüklüğü onu, daha hayatta iken, mabetlere kadar sokarak ebedileştirdi.

New-York'da Riverside adında bir mabet vardır. Bu mabet hizmetleri, keşifleri, düşünceleriyle insanlık ailesini zenginleştiren büyük insanların tasvirleriyle bezenmiştir. Dünyamızdan gelip geçmiş din adamları, filozoflar, âlimlerden mürekkep 600 kişilik bir asil insanlar kafilesine, burada gözler ayrılmıştır. Bu kafiye, Einstein'ı hayatta iken sokmak istediler. Adı bahis konusu edildiği zaman bir tartışma oldu. Bazıları onun insanlığa yaptığı iyiliklerin, hizmetin daha sabit olmadığını iddia ettiler. Bunun üzerine, bu işle meşgul komite Amerika'da 20 kadar tanınmış bilginin gizli oyuna baş vurdu. 20 bilgin ancak 14 meşhur âlimin ismini birbirlerinden habersiz yazıp komiteye gönderecekti. Neticede içlerinde D. R. Milikan'ın da bulunduğu 20 alimin hepsinin Einstein'ın adını yazdıkları görüldü. Böylelikle o, bu 14 lük listede daha sağken Arşimed, Hippokrat, Öklid, Galile, Kepler, Newton, Faraday v. s. gibi büyük âlimlerin arasına katıldı.

Bir gün, bir kış günü, Einstein'ı ve refikasını bu mabede götürdüler. Einstein'ın heykeli mabedin medhalinde İsa heykelinin tam altındaki gözde idi. Heykelini uzun müddet sessizlik içinde seyretti. Mabedin içinde meşhur insanların hayat sahnelerini tasvir eden revzenlerin yani nakışlı camların (vitrail) önlerinden geçti. Başının üstünde bir şemsiye tutan hizmetçisi ile bahçesinde gösterilen Emmanuel Kant'ı tasvir eden vitrail'in önünde bilhassa durdu. Fakat bir şey söylemedi. Pasteur, Darwin, Descarts, Senek, Emerson v. s. gibi insanlığa yeni kıymet getirmiş ve ilerlemesine hizmet etmiş bu 600 büyük adam, bu büyük meşhur ölümlere ayrılan bir ziyaret günü olmuştu.

Ruhi kudretleri, zihni kapasiteleriyle insanlara ulvî, ilâhi şeyler veren bu insanların tasvirleri karşısında Einstein uzun müddet düşündü. Sonra kendisini mabedi ziyarete davet edenlerden Dr. Fosdick'e dönerek sordu:

—Bütün bu tarihî heykeller arasında tek yaşayanı ben miyim? Dr. Fosdick *Ann* büyüklüğünü kavrayan ciddi bir sesle:

—Evet, doğrudur, Profesör Einstein. Dedi.

İşte Almanya'da 1879 yılının 14 martında Ulm şehrinde doğan ve Birleşik Amerika'da Princeton hastahanesinde 18 Nisan 1955 de sabahın 7.15 inde, 76 yaşında iken aorte Anevrizması patlamasından ölen, medeni dünyanın hatırası önünde saygı ile eğildiği Albert Einstein bu çapta büyük bir dahidir.

1905 yılında ortaya koyduğu relativite teorisinin içinde bulunduğumuz bu 1955 yılında bir kaç ay sonra 50 inci yılı kutlanmağa hazırlanırken büyük adamın ani ufulu çağdaşlarında derin bir acı ve hattâ şaşkınlık uyandırmıştır. Çünkü Bernli bir profesörün dediği gibi "Einstein çapında bir insanın kaybı beşeri bir trajedidir. Zira o hem büyük, hem alçak gönüllü idi. Gerçek, güzellik, iyilik hakkında zamanının bir çok insanların fazla bilgisi vardı." Hatta Bayan Antonino Vallentin onun ölümünden duyduğu teessür içinde "Albert Einstein'la beraber insanlığın şuru da ölmüştür" diyor.

1905 de yani bundan tam 50 yıl önce Einstein Relativite teorisini, ışık Kuantaları teorisini, Brownien hareket teorisini ortaya koydu. Bu teorilerin fizik dünya kavramlarında sebep oldukları derin tahavvüllerin az sonra madde, enerji, zaman, uzay nihayet Nedensellik (Causalité) felsefemizde de birer devrim mahiyetinde tefsir edildiler. Yine pek az sonra elindelik (Libre arbitre) doktrini, dünyada madde ve ruhun rolü ve bu suretle de ahlâk, politika, din meseleleri bakımından çok esaslı neticeler elde edildi. 1905 den 40 yıl sonra da Einstein teorilerinin teknik neti-

celeri atom enerjisinin serbest bırakılması ile tezahür ettiler. (Phi. Franck). Evren, (kâinat) ve İksizlik (Eternité) onun ruhunun gıdası olmuşlardır. Düşünen, arayan dünyaya zaman-uzayın eski tefsirini alt üst eden denklemleri vermiştir. Çekim dediğimiz esrarlı olayın açıklamasını yaparak zaman, uzay yapısının yeniden gözden geçirilmesini bir zaruret haline koymuştur. Belki de bu maddî ve fani (temporel) dünyada zaman-uzay insanın rahat ve kolaylığı için yarattığı indi, itibarî buluşlardır. Bunlar düşüncemizin bir nevi hamileridirler. Sakat adama lâzım koltuk deyneği gibi muvakkat iskelelerdir.

Einstein'e kadar ağır basan görüşe göre, insan zaman ve uzaya tabidir. Onları değiştirmeye kadir değildi. İşte Einstein bu kavramları Aristo'dan beri dokunulmaz ve sarsılmaz sanılan mutlaklık tahtlarından indirdi, onları relativite alanına nakletti. İnsanı zaman ve uzaya hâkim kıldı. Çünkü zaman ve uzay biz insanlar için birer düşünce tarzıdır, yoksa içinde yaşadığımız şartlar değildirler. Einstein relativite teorisini bir prensip teorisi olarak kabul eder. Einstein bize yeni bir fizik dünya gösterdi. Bu dünya, içinde yaşamağa alıştığımız dünyadan bir çok noktalardan ayrılır. Onun dünyası üç boyutlu değil, dört boyutludur. Çünkü formülleri için dördüncü bir boyuta ihtiyacı vardı. Aldı. Nedir bu dördüncü boyut? Einstein der ki "Dünya üstünde yaşayan tamamen yassı bir tahta kurusu tasavvur ediniz. Bu tahta kurusunun zekâsı da olsun. Aynı zamanda fizik öğrenebilir, kitap yazabilir, zihnen veya matematik olarak üçüncü bir boyutu da kavrayabilir olsun. Fakat bu üçüncü boyutu göremez. İnsanda tıpkı bu bedbaht tahta kurusu durumundadır. Yalnız insan, istisnai olarak üç boyutdadır. İnsan görmeye muktedir olamadığı dördüncü boyutu matematik olarak tasavvur edebilir. Bu boyuta bir şekil veremez. Onu fizik bir çehre altında tasavvur edemez. Bu boyut onun için matematik olarak vardır."

Cosmos ona göre nizam ve tertibi ile tam bir sistem olan dünya veya kâinatdır. Bu bakımdan onun şu meşhur vecizesini burada tekrarlıyabiliriz: "Dünyanın en anlaşılmasız şeyi, dünyanın anlaşılır olmasıdır.

"La chose la plus incompréhensible du monde, c'est que le monde est Compréhensible."

Büyük adamların hayatlarını tetkik edenler onların keşiflerini nasıl yaptıkları hakkında büyük birecessüs duymuşturlar. Büyük keşifler ya Darwin'de olduğu gibi uzun bir çalışma ve sabır neticesidir. Ya anı bir ilham veya bir tesadüf eseridir. Einstein'ın büyük keşfini yani relativite teorisini ne şekilde kavradığını kendisinden naklen damadından öğreniyoruz:

"Bir akşamı Berlin'deki evinde zevcesi Elsa ve kızı Margot yatmışlardı. Damadı ve Einstein yemek odasında idiler. Son zamanlara kadar severek kullandığı piposu ile, Einstein Bayrischer Platz parkının yeşil bir parçacığına bakan pencere kenarında eski koltuğunda gömülmüştü. Sakin düşüncelerine dalmış Einstein'e sormuş:

—Albert, keşfinizi nasıl yaptınız?

—Bir görünüş anında. (Dans une Vision), ve Einstein hikâye ediyor— "bir akşam yatağına o kadar derin bir cesaretsizlik içinde uzanmış ki hiç bir delil bu halini gideremez, mağlûp edemezmiş. Her şey bitmiştir. Her şey faydasız, hiç bir netice elde edemedim diye kendi kendisine söyleniyormuş. İşte bu anda "Vision" görünüş, isterseniz ilham vukua gelmiş., Bu anda kâinatı muazzam bir tablo gibi gözleri önünde seyreden Einstein artık sukuna kavuşuyor, kendisine bir inanç geliyor, sarsılmaz bir huzura eriyor.

Einstein bütün hayatı boyunca bilgi toplamış, öğrendiğini etüd ve tahkik etmiştir.

Einstein birinci dünya savaşı yılında Berlin'de iken teori generalini tamamladı ve ilim dünyasına sundu. Böylelikle Newton'un teorisi yıkılıyordu. Yazısının yayınlanmasından sonra bilginler arasında şu sözler işitiliyordu-nasıl, nasıl meçhul küçük bir profesör, aletsiz, laboratuvarsız, yalnız bir kurşun kalemi ve kâğıtla bize üçyüz yıldanberi kullandığımız bir kanunun doğru olmadığını mı isbat edecek?

Bu sözlere karşı genç âlimin cevabı şu oldu.—

"İleri sürdüğüm şeyi isbat etmeğimi mi istiyorsunuz. Pek âla. Bu kolaydır. 1919 da vukua gelecek olan "tam güneş tutulmasını" bekleyiniz.

Güneşimizin tam tutulma olayı gerçekten bilginler için büyük önemde olaylardandır. Bundan dolayı bilginler bu tutulmaları incelemek için dünyayı dolaşırlar. 1919 da vukua gelen tam güneş tutulması bir bakımdan dramatik oldu. Çünkü ilim dünyasının bütün devleri bir tek insan gibi, Berlinli bu genç profesörün iddialarını tahkik etmek istiyorlardı. Bu olayı en emin bir tarzda ekvator civarında fotoğrafla tesbit etmek icap ediyordu. Bunun için Kuzey Brezilya'da Sobral mevkii ve Afrikanın batı kıyılarında Guine körfezinde Principo adası seçildi. O tarihlerde İngiltereden iki sefer heyeti vapurla hareket etti. Bu iki sefer heyetinin masraflarını İngiliz âlimleri ödemişlerdir.

Şöhretli İngiliz âlimi Sir Oliver Lodge daha baştan bu 1919 tam güneş tutulması gözlem neticelerinin Einstein'ın değil, Newton'un teorisini teyit ve tasdik edeceğini söylemiştir. Güneşin tam tutulması 1919 yılının 29 mayıs sabahı baş-

ladı. Âlimler fotoğraf makineleri başında nefesleri heyecan ve dikkatten kesilmiş bir halde deneye koyuldular. Şayet Einstein hesaplarında haklı ise bu andan sonra tabiat ve kanunlarını yeni bir çehre ile görecekdik. Artık deney ve tahkik bitmişti. 6 Kasım 1919 da Londra'da Kırallık cemiyetinde (Royal Society) başkan Sir John Thomsen derin bir sükut ortasında ayağa kalktı. Oturumda bulunan âlimlere "kâinatın yeni bir devrinin başlangıcına ait delillerin elinde bulunduğu" haberini verdi. Evet yeni bir devrin başlangıcının ve bir devrin sona erdiğinin delilleri. Çünkü 1919 da vukua gelen tam güneş tutulmasına ait fotoğraflar Einstein'ın görüşünü isbat ediyorlardı. Yani ışık, astronomik cisimlerin yanından geçen yolundan inhiraf ediyordu. Bu fotoğraflar saniyenin parçalarına kadar Einstein tarafından, güneş önünden geçen ışık şualarının inhiraflarına ait olarak, hesaplanmış bulunan rakkamı tasdik ediyorlardı.

1921 de Einstein'e Nobel fizik mükâfatını verdiler.

Devrimizin düşüncesine ne derece hâkim olduğunu büyük bilgin Louis de Broglie'nin anma yazısından (Nouvelle Litteraire 21 Nisan 1955) geniş hatlariyle aldığım şu satırlar ifade etmez mi?

"1927 den beri teorici fizikçilerin hemen hepsi esas rolü Probabletiye veren bir dalga mekanikinin tefsirini ve dalgalarla, korpusküllerin dualizmasını kabul ederler. . . . Onlar fizik olayların determinizmasını terk etmekle aynı zamanda uzay ve zaman kadrosu içinde dalga- korpuskül hakkındaki sarîh reprezanstasyonu da terk etmiştir. Einstein ise bu tefsiri asla kabul etmemiştir. Bu tefsire karşı gelmiş ve ona bir hayli itirazda bulunmaktan geri kalmamıştır. Bu durum Einstein 'i çağdaşı fizikçilerin arasında adeta tecrid etmiş ve bu dahi adam-ki dalga ve korpusküllerin dualizmasını ilk önce sezmiştir- adeta geri durumda bırakmıştır. O bunu biliyor ve belki de bu halden iztirap çekiyordu. . . . Dava kat'i olarak hükme bağlanmış mıdır? Bu tamamen sabit ve kesin değildir. Ve mesele her halde yeniden dikkatle tahkike değer. İstikbal bu nokta üzerinde, relative ve ışık kuantalarının büyük görücüsünün nazarının bütün diğerlerinden çok daha nazif olup olmadığını gösterecektir".

Einstein bir musikişinasdı da, keman ve piyano çalardı. Bazı sabahlar kemanile bir saat kadar meşgul olurdu. Bir fotoğraf onu Amerika'ya yalnız kemanı koltuğunda göç ederken gösteriyor.

Mozart'ı, Brahms'ı fakat en çok Bach'ı severdi. Hattâ Bernard Schow onun hakkında "Einstein, Leibnitz'den çok Beethoven'e benziyor. O, bir ilim adamı kisvesi altında daha çok bir musikişinasdır" demişti.

Albert Einstein 1933 yılında Almanya'dan ayrıldı. Belçika ile İngiltere'de bir müddet misafir olarak kaldıktan sonra Birleşik Amerika'ya gitti.

Princeton'da İnstitute of advanced Studies" de çalışmağa başladı. 1941 de Amerikan vatandaşlığına kabul edildi.

Albert Einstein hayatta iken atom enerjisinin serbest bırakılabileceğini sanmıyordu.

1939 yılının 2 Ağustosunda Başkan Roosevelt Atom bombasının imali hakkında tavsiyesini yaptı. Bayan Antonino Vallantin'e demiştir ki: Almanların bombayı tahakkuk ettireceğini bilseydim, imalini Roosevelt'e tavsiye etmekten çekinirdim".

Ölümünden 6 yıl önce yaptığı son ziyaretinde yine Bayan A. Vallantin'e söylediği son söz, insanın adeta kendi kendisine konuşur gibi alçak sesle, şu olmuş: "çok korkuyorum. . ." Zira Einstein her hakiki büyük ilim adamı, filozof, kumandan gibi samimi bir sulhcu (pacifiste) idi. Dünyaya yaydığı iyi niyetli ve cesaretli mesajları bu durumunun ifadesidir.

Sözlerimizin daha başında, bu büyük adamın sağlığında posteriteye maledildiğini gördük Princeton'da yüksek araştırmalar enstitüsünde ders verirken tebeşirle yazdığı formülleri taşıyan siyah tahta üzerine vernik sürülerek gelecek nesiller için bir kasada saklanmıştır. Elektrocefalogram alınmıştır. Dimağının neşrettiği elektrik dalgaları kaydolunurken kendisinden relativiteyi düşünmesi rica edilmiştir. Şimdi de, ölümünden sonra vasiyeti üzerine beyni tetkik edilmek üzere-dir. Bu benim bildiğime göre son zamanların ilim uğruna ikinci feragat jestidir. 1932 yılında ölen filozof tabib ve antropoloğ hocam Profesör Doktor G. Papillault da ölümünden sonra beyninin ve iskeletinin Broca metodlarının tahkiki gayesiyle, incelenmesini vasiyet etmişti.

Atom çağının babası Albert Einstein'ın ufulu karşısında insan tekrar şu soruları kendi, kendisine soruyor:

Biz neyiz? bir insan hayatı nedir? varlığın tümü içinde neyi temsil ediyor? bir kişi, hele bu çapta bir kişi yok olduğu zaman kâinattan ne kaybolmaktadır?

Fransız biyolojisti J. Rostand der ki:

"İnsan, entellektüel sergüzeştinin başlangıcında bulunmaktadır. İnsanın "zihni yaşı" ulaşacağı beklenen yaşına nazaran çok düşüktür. Türümüzün bu olgunlaşmamışlık ve çocukluk kavramı bizi meşgul eden büyük meselelere, çok uzun zaman ancak safca ve kaba cevaplar beklememizi icap ettiriyor. . . . Diğer yünden insanlığın dimağı şartının bütün bilgiyi tüketmeğe onu kadir kılacak kadar kâfi bir istikbale namzed olduğu da meşkukdur. Bu dimağı şartın da kâinatın tam

bir anlayış ve kavrayışma insanı müstait kıldığı da çok, pek çok şüphelidir...” Bu sözler oldukça karamsar bir görüşün ve şüpheciliğin ifadesidir.

Fakat canlılar dünyasında müterakki bir dimağlaşma Cerebration Progressif ve bilhassa türümüzün dimağı bir ispesializasyonu paleontolojik ve antropolojik bir olaydır. Biyo-organik tekâmülünün sonunda aşağı yukarı 14 milyar nöron hücrelerine sahip olan bugünkü insan beyni yaşadığımız çağda bir Einstein'in şahsında kâinatı kucaklıyor, sırlarına ışık serpererek nüfuz edebiliyor. Keşifleriyle yeni bir çağ yaratabiliyor.

J. Rostand büyük dahinin ölümünden sonra yayınladığı kısa bir yazıda buna cevap vermemiştir. (Le plus précieux des cerveaux humains. Le Figaro Litteraire-23 Avril 1955.)

Hatırasını anmağa ayırdığımız bu bir kaç dakika içinde bu zengin, derin ve asıl düşünce abidesi hakkında ne söyleyebiliriz ki.

Albert Einstein'i yakından tanıyanlar ondaki âlim vasfının varlığını hayranlıkla müşahede etmişlerdir: affetmek. O, insanın zaafalarını affetmeği bilmiş, her şeyi dünya çapında affetmiş, daima affetmiştir.

10.V.1955 Tarihinde Einstein'ı Anma Töreninde söylenmiştir.

A S T A R

Siz hiç eski tahtalara yağlı boya yaptınız mı?
Bütün iş ilk çekilen boyadadır, astarta.
Astar düzgün değilse tepserir boya,
Islak duvarlar gibi dökülür pul pul.

Bir hava kabarcığı alttan doğru yavaş
Taşır bazı şeyleri dipten yüze
Çıkar suya yukarı, döner bir zaman yavaş
Söner suyun üstünde.

Daha demin titrek dokuyordu aşkı
Konuşan bakışlar, ince gülüşler
Daha demin vardı.

Sustunuz ikiniz de, gözleriniz daldı:
Boğdu sevincinizi sularda sırasız
Bir hava kabarcığı.

Behçet NECATİGİL

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİNE BAĞLI BULUNAN HİDROLOJİ ENSTİTÜSÜNÜN GAYELERİ VE ÇALIŞMA ŞEKLİ

Dr. Etienne J. P. STRETTA

İstanbul Hidrojeoloji Enstitüsü Uzmanı

1951 de Türk Hükümetinin talebi üzerine, Birleşmiş Milletler Teknik Servisleri ile UNESCO Tabii İlimler dairesi, memleketimizde "Modern Hidrojeoloji Tedrisatı"nın temellerini atmak üzere bütün gayretlerini toplamağa ve aynı zamanda Nafia Vekâleti Devlet Su İşleri Umum Müdürlüğünün muazzam araştırma ve tahakkuk işlerinde teşriki mesai etmeye karar vermişlerdir.

1953 senesinde "Hidrojeoloji Enstitüsü" Maarif Vekâleti tarafından İstanbul Teknik Üniversitesi camiası içerisinde, hiç bir Fakültesine bağlı olmaksızın, doğrudan doğruya Rektörlüğe rapt edilmiştir.

Enstitünün faaliyet programlarını tesbit etmek, kendine has bir bütçe temin etmek, idarî büroları kurmak ve ilk araştırma ve tetkiklere başlamak selefim olan Hükümetin Hidrojeoloji Müşaviri, Unesco Misyona Reisi Mr. Furon'un eseridir.

Hali hazırda Enstitü'de açılmış bulunan kurslar bitmek üzere; Devlet Su İşleri ile arazide yapılan etüd ve araştırmalar devam etmektedir; önümüzdeki malî yılla beraber lâboratuvarların tesisi ve lüzumlu lokal ve personelin temini bilhassa hızlandırılacaktır.

Malûmunuz olduğu halde, Enstitü'müzün gayeleri ve aynı zamanda Hidrojeolojinin ana hatlarını burada tekrar

sarih bir şekilde vaz etmeyi müsaadenizle faideli görüyorum.

Hidrojeoloji sahasında çalışmak, Jeolog olup da Hidrolik mühendisliği ile meşgûl olmak veya Mühendis olup ta Bursiye Jeologluk yapmak değildir. Belli bir problem karşısında ve belli bir mntıkada yapılacak ilk etüdü o havzanın stratigrafisine ve struktürüne dayanacak, jeolojinin bu iki kolu vasıtasıyla, geçirgen ve gayri geçirgen olan jeolojik tabakaların birbirleri ardınca nasıl birbirlerini takip ettiklerini gösterecek ve bu tabakaların mostralarda ve dalışlarda ne gibi bir struktüre sahip olduklarını belirtecektir.

Toprak sahunda tezahür eden bütün su noktalarının, (yani kaynak, pınar, kuyu, vs.) metodik müşahedesi aynı zamanda yapılmalıdır. Türkiye'de çok miktarda bulunan bilhassa kalker kaynaklarında, suyun tezahür sebebi olabilecek tektonik hususiyetlerine de temas etmelidir.

İçinde çok miktarda kuyu bulunan büyük ovalarda, Freatik haritası tesis etmeden ve toprak içindeki suyun akış hızı, tuzlu mahlûllerle, renkli sularla, hattâ radioaktif maddelerle tesbit edilmeden, bu ovalarda bir netice elde etmek mümkün değildir. Unesco Misyonu'nun, Freatik haritayı tesis etmekle yapmış olduğu bazı etüdü, satıhta kapalı gibi görünen, yeraltında ise başka havzalarla irtibatı olduğu tesbit edilen hav-

zaları ortaya çıkarmıştır. Bunları basit bir kaptaj galerisi ile kapte etmek imkânları çok kolaydır.

Bu misallerle jeoteknik haritanın faydaları ortaya çıkmaktadır.

Sistematik bir şekilde her yerde kullanılması tavsiye edilmemekle beraber, jeofiziğin de temin edebileceği faydalarından istifade etmek lâzımdır.

Bilhassa elektrik sondajlarla yapılan rezistivite metodları, yeraltı tabakaları birbirlerinden çok farklı rezistiviteli işler, iyi netice verir, bu husus bilhassa bir keşif sondajı ile belirtilmelidir.

Ve nihai neticeye varmadan, yani şantiyeler kurulmadan, ilk etüdler esnasında, su kimyası ihmâl edilmemelidir.

Yapılan ilk etüdler zarfında, yani su kaynaklarının tesbiti ve fişlenmesi zarfında suların kalitatif etüdü de çok mühim bir rol oynamaktadır. Bu kalitatif analiz suların ilerde kullanılacakları gayeler için de faydalı olmakla beraber, bilhassa yeraltı su dolaşımında suyun menşeyini tesbit bakımından da faydalı bir rol oynamaktadır.

Bundan 2000 sene evvel PLİNE -suyun çıktığı toprak aynı ise suyun cinsinde aynıdır, demişti - basit bir analiz neticesinde $\frac{SO_4}{Cr}$ ve $\frac{Mg}{Ca}$ nisbetleri logaritmik bir grafik üzerine tesbit edilirse, aynı yerden temin edilen suların aynı menşeli oldukları hattâ bazen aynı sondajdan çıkan suların aynı menşeyi olduklarını gösterecektir.

Meselâ, mmg/lt yerine, muayyen bir tuz miktarının bütün tuz miktarına yüzdesi şeklinde ifade edilmiş bir suyun tuzluluğu temin ettiği yer belirecektir. Şüphesiz bütün bunlar su tabakalarının ne şekilde beslendiklerini belirtecek ve çok faydalı olacaktır.

Sondaj ve kaptaj tesislerinin rentabilitesi, ihtiyaç gösterilen ve temin edilmesi istenilen su miktarının tayini, ara-

zinin cinsine veya su ihtiva eden kayacın nevine göre işlere başlanması ve cihaz seçilmesi, boru çimentolanması, ilme dayandığı kadar tecrübeye de istinat etmektedir.

Enstitümüzün gayeleri bu şekilde belirlemektedir. Enstitü programları bunları gerçekleştirecek şekilde tesbit edilmiştir.

Enstitümüzün bir senelik mesaisi ile bütün bunları yerine getirdiğini söylemek doğru olmaz. Enstitü sadece ilk adımı atmış vaziyettedir ve hali hazırdaki faaliyet şu şekilde hülâsa edilebilir.

1—Genç Hidrojeologların yetişmesi için yapılan tedrisat.

2—Hidrojeoloji sahasında ve ona yardımcı sahalarda dokümanlar toplamak ve böylelikle bir dokümantasyon merkezi kurmak.

3—Ankara'da Nafia Vekâletinde kurulacak Hidrojeolojik tetkik servisini teşkilâtlandırmak;

4—Aynı sahada etüd yapan müesseselerle teması temin etmek;

5—Türkiye'de yapılan Hidrojeolojik etüdlere toplayacak bir bülten neşretmek.

6—Yeraltı suları kanun projelerini hazırlamak için yapılan çalışmalar.

Tedrisat: Enstitümüzde tedrisat 1 Nisan 1954 te başlamıştır ve yaz ayları zarfında, derse devam edenler, arazide pratik çalışmalar yapmışlardır. 1 Kasım 1954 ten itibaren tedrisat tekrar Enstitüde devam etmektedir.

Tedrisat "post graduet" şeklindedir ve tedrisat İstanbul Teknik Üniversitesi mezunu veya mezun olmak üzere bulunan mühendislerle, aynı vasıflı İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Jeologları tarafından takip edilmektedir. Enstitünün gayesi bunlara tamamlayıcı jeoloji ve hidrolik tedrisat ile arazide araştırma yapabilecek personel yetiştirmektir. Ayrıca mühendislere bu cins işleri ihalesini ve kontrolünü sağlayacak malûmatı vermek

ve jeologları da sistematik bir şekilde yeraltı kaynaklarının tesbitini ve ilmî tetkikini yapabilecek duruma getirmektedir.

Bu tedrisattaki dersler İstanbul Teknik Üniversitesi, Maden ve İnşaat Fakültesi Profesörleri, M. T. A. Enstitüsü uzmanları, İstanbul Üniversitesi Öğretim üyeleri ve Unesco eksperleri tarafından verilmektedir.

Bu dersler şu şekilde tesbit edilmiştir:

Müşterek dersler-Hidrojeoloji Sondaj Tekniği - Geomorfoloji - Su Kimyası-Tatbiki Jeofizik - Umumî ve tatbiki Jeoloji - Filtrasyon - Stratigrafi - Petrografi.

Jeologlara mahsus dersler - Teknik Hidrolik (Ziraat ve Şehir Hidroliği) - Kaptajlar - Pompalar - Debi Tecrübeleri.

Önümüzdeki sömestirde her dersin laboratuvarı yapılacaktır.

Yaz ayları pratik çalışmalara hasredilmiştir. Bu çalışmalar bilhassa su noktalarının fişlenmesi, su noktaları bünyelerinin tetkiki ve bu şekilde temin edilecek bilgiler sonunda keşif sondaj mevkilerinin tesbiti şeklindedir.

Bu şekilde çalışmalar sonunda, geçen yaz 45 stajyerle birlikte Diyarbakır bölgesinde sondaj mevkileri tesbit edilmiştir.

Ekserisi Devlet Su İşleri'nin bursiyesi olan Enstitü talebeleri böylelikle hem mesleklerine başlamış hem de bilgilerini arttırmışlardır.

Dokümantasyon Merkezi:

Tesisine seleflerim tarafından karar verilen bu merkez kurulmuştur. Geçen sene zarfında mevzuumuzla yakın alakalı bütün dokümanların teminine, satın alınmasına devam edilmiştir.

1954 te tesbit edilen plâna göre merkez:

1— Umumî fayda temin edecek eser kısmı (Hidrojeoloji, Hidrolik, Jeomorfoloji, Petrografi, Jeofizik, Klimatoloji gibi).

2— Hidrojeoloji ve Tatbiki Jeolojiye ait kısım

3— Bülten, mecmua ve muhtelif neşriyat kısmı

4— Türkiye'yi alâkadar eden orijinal eserler kısımlarından müteşekkil olacaktır.

Hali hazırda ilk iki kısım Almanca, Fransızca, İngilizce, İtalyanca ve Türkçe kitaplarla, diğer son kısma nispetle daha iyi bir şekilde mevcuttur. 500 e yakın eser, 1000 e yakın mecmua, bülten, vs., 10.000 kadar sırf Hidrojeoloji ve bunun bağlı olduğu ilimlere ait referans (Demir Perde gerisi bile dahil) ihtiva etmektedir. Son zamanlarda istenilen miktarda kitap temini mümkün olmakla beraber umumi artış 1-30 nispetindedir.

Bu eserlerin fişlenmesi milletlerarası nomanklatüre göre yapılmakta ve Fransa'da Neyrpic Müessesesinin kullandığı 5 girişli fiş sistemi kullanılmaktadır.

Ankara'da Faaliyet:

Ankara'da kurulacak yeraltı sularının tesbiti ve faydalı bir şekilde istifadesini sağlayacak teşkilâtın temeli Mart 1954 te atılmış ve numune olarak Fransa'da bulunan Hidrojeolojik Tetkikler Merkezi ele alınmıştır.

Bu teşkilâtın merkezi Ankara'da olacak ve DSI'nin mevcut 10 Bölgesinde bir Hidrojeologun emrinde çalışacak muhtelif personeli ihtiva edecektir.

Bu teşekkül Mart 1955 te faaliyete geçecektir. Bu tarih de Enstitümüzde kayıtlı bulunan Stajyerlerin mezuniyet tarihine tekabül etmektedir.

Nafia Vekâletinin programlarında her bölgede çok sayıda keşif sondaj projeleri mevcuttur ve ilk sondaj yerleri Enstitüde bulunmuş olan Unesco Eksperleri, F. O. A. jeologları ve Sondörler tarafından tesbit edilmiş ve tahakkuk ettirilmiştir.

Hidrojeoloji ile yakın veya uzak alâkaları olan bütün müesseselerle teşriki mesai etmek Enstitümüzün vazifelerindedir. Geçen seneden itibaren bu vazifeyi yerine getirmeye başlayan Enstitümüzün bu işi lâykile başarabilmesi için, bu sahadaki alâkalı müesseselerin mühendis ve jeologlarını Enstitüde staj görmeleri ve ilerde tekâmül ettirilecek olan Dokümantasyon Merkezinden ve Lâboratuvarlarından istifade etmek üzere gönderilmelerini beklemesi lâzımdır.

Bu sahada çalışan 6 müessese arasında en mühimleri olan M. T. A. ve DSİ arasındaki koordinasyon bilhassa çok tesirli olmuştur.

DSİ ile Enstitü arasında beraber çalışmalar çok sıklıdır. Enstitüye yalnız burs bakımından DSİ 120.000 lirayı müteceviz mali yardımda bulunmuştur.

Arazide :

15 Temmuz - 1 Eylül staj devresinde stajyerlerle beraber yarı kurak bölgelerden Türkiye'nin Güney-Doğusu tetkik edilmiştir. Devlet tarafından yapılan sondajlar vasıtasile hem acil su ihtiyacı gösteren yerlere su temin etmek; hem de bir kenarı faylı olup, Kretase kalker serileri ile sınırlanmış bazı kısımları yeni bazaltlarla örtülü bulunan Neojen Senkinalinin tetkik edilmesi bakımından faydalı olmuştur.

Stajyerlerle beraber yapılan staja ilk olarak su noktaları tetkik edilmiş, bunların strüktürel ve stratigrafik şartları aranmış ve bütün alınan neticeler toplandıktan sonra ilk 3 sondaj tesbit edilmiş ve hemen kuyuların açılmasına başlanmıştır.

Bu çalışmalar hali hazırda devam etmektedir ve çok ümit verici neticeler vermektedir.

Bu sondaj şantiyeleri F. O. A. tarafından verilen Franck 1500 ayak cihazları ile mücehhezdir ve bu şantiyeler aynı

zamanda gerek müstakbel Türk sondörleri ve gerek Enstitü stajyeri için sondaj mektebi vazifesini görmek üzere kurulmuştur.

Enstitü Danışma Kurulu temennileri arasında bulunan, Enstitü Bülteninin de, Unesco Misyonu ile müşterek olarak neşrine karar verilmiştir. Bu bülten Hidrojeoloji ve yakinen alâkalı jeofizik, su kimyası, erozyon gibi ilimlerin çerçevesi içinde Türkiye'de yapılmış orijinal etüdüleri ihtiva edecektir.

Memleketinize çok zararı dokunan kuraklık ve ona karşı yapılmış olan mücadeleleri Türkiye'ye ve aynı zamanda dünyaya aksettirecek bu bültene kominikelerinizi beklemekteyiz.

İstikbaldeki Enstitü faaliyetleri :

Önümüzdeki iki yıl zarfında yapılması icab eden 1954 te kısmen tatbik edilmiş bulunan programları daha geniş bir şekilde faaliyette bulundurabileceğimizi tahmin etmek doğru olmayacaktır.

Görmüş olduğumuz gibi Enstitümüzün 1954 faaliyetleri arasında bulunan tedrisat, araştırma ve dokümantasyon merkezi ve aynı zamanda Ankara'da kurulacak yeni servisin teşkilâtlandırılması da nazarı dikkate alınacak olursa Enstitünün ilerisi için daha büyük vazifeleri bulunduğu anlaşılmaktadır. Şüphesiz bu devre zarfında karşımıza yeni müşküller de çıkacaktır.

Unesco Misyununun gayesi ise, memlekette pek kullanılmıyan bu yeni tekniği alıştırarak Enstitünün bütün faaliyet sahalarında normal bir şekilde çalışmasını temin etmektir. Ve ancak bu normalleşmeden sonra Misyon vazifesini yapmış telâkki edilecektir.

Hali hazırdaki faaliyetler, Hidrojeoloji problemleri ile iştigal edenler tarafından iyi bir şekilde tanınıncaya kadar muayyen bir müddet daha devam etmelidir. Yani diğer bir tabir ile "rodaj" devresini geçirmelidir.

İşte bu şekilde ilk tedris senesi sonunda bazı aksaklıklar ortaya çıkmış ve fakat bunların da önümüzdeki Ekim devresinde nazarı dikkate alınarak önüne geçilecektir.

Diğer taraftan Üniversitece, yer temini imkânsızlıkları yüzünden frenlenmiş bulunan lâboratuvar tesisi için önümüzdeki sene daha büyük gayret sarfedilecektir.

Enstitümüzdeki kursları bitirecek olan stajyerler, görmüş oldukları teorik dersler ve yapmış oldukları arazi stajlarına rağmen, arazide yapacakları işler istikametlendirilmelidir, çünkü bilhassa teknikte tecrübe çok mühim bir rol oynamaktadır. Bu sebepten ilk zamanlar onlara mesuliyet yüklemek doğru olmayacaktır. Aksi takdirde vazifemizi iyi bir şekilde ifa etmemiş olacağımızdan önümüzdeki bir veya iki sene zarfında faaliyetimiz arasında stajyerleri takib de mevzuu bahistir. İşte o zaman Enstitünün ve Dokümantasyon Merkezinin faydası belirecektir ve o zaman jeoloji ve hidrolik sahada karşılaşılabilecek problemlere referanslar, misaller vermekle istikamet gösterilmiş olacaktır. Diğer bir tabirle, büyük ticari müesseselerin satıştan sonra servis” leri gibi vazifesini ifa etmiş olacaktır.

Netice :

Türkiyenin Su Mektebi kurulmuş ve ilk adımlar atılmıştır.

Problemler çok büyüktür. Ziraatta, irrigasyonda, günlük ihtiyaçlarda kullanılmak üzere araştırılacak, tetkik edilecek ve rasyonel bir şekilde istihsal edilecek tabakalar mevcuttur. Bunları yapabilmemiz için vasıtalara ve aynı zamanda desteklere ihtiyacımız olacağını kimse şüphe etmez.

Bu vasıtaları ve destekleri Enstitümüz, Maarif Vekâleti ile Üniversite Senatosundan maada ilerde yardım temin edilebilecek her türlü teşekküllerden de dilemektedir.

Şüphesiz burada hazır bulunan Jeologlar bizi sadece manevi bakımdan destekleyebileceklerdir. Şahsıma gelince, Birleşmiş Milletler’in bana bahsettiği bu kısa zaman zarfında, sizinle teşriki mesai ederek vazifemi tamamlayabileceğimden dolayı kendimi bahtiyar addedeceğim.

Sizler ki, memleketin dört bucağını dolaşarak, memleketin hidrolik potansiyelinin büyüklüğünü takdir ediyorsunuz, malûmunuzdur ki, bunlar rasyonel bir şekilde bir istihsale, bir çok su tabakaları esaslı olarak tetkik edildikten sonra, ihtiyaç gösterirler.

Teşriki mesainiz sayesinde bir gün:

“Su sayesinde ne kadar çok şeyler yarattık.” diyebileceğiz.

DEVLET RESİM VE HEYKEL SERGİSİ

Fuat PEKİN

Plastik sanatlardan bahsedebilmek için, ilim ve teknikte olduğu vecihle, her şeyden önce, kullanılan terimlerin herkes için aynı manâyı ifade etmesi gerekir.

Bir müddet evvel Devlet Resim ve Heykel sergisinin açıldığı salonlarda tertiplenen (Reproduction) sergisi münasebetiyle Ankara sanatçıları, resim öğretmenleri, seri halinde konferanslar verdiler ve (Impressioniste) lerden bu yana resim cereyanlarını anlatmağa çalıştılar. Ancak bazı konferansçıların kullandıkları Fransızca terimlerin, verdikleri izahata hiç de uymadığını müşahede etmiş ve bu yanlışlar üzerine, orada bulunan bir ressamın dikkatini çekmiştim.

Manası iyi bilinmiyen kelimelerin fikirlerde yarattığı karışıklık zannedildiği kadar az ve ehemmiyetsiz değildir. Nitekim "mücerret" resim üzerine neşrettiğim küçük bir yazımın bazı yerlerinde kullandığım (non - figuratif) terimine bir ressamımız haksız yere itiraz etti. Güya bunlar, birbirinden tamamen ayrı mefhumlar imiş. Halbuki, 24 sanat yazarının müştereken kaleme aldıkları bir resim kılavuzunun daha ilk sahifesinde, mücerret resimden bahsederken L'Art Abstrait (Non - figuratif) diye söze başlanmaktadır. Bu iki terim daima birbirinin müteradifi olarak kullanılmakta ve yalnız bazı farklı telâkkilere göre bunlardan birine veya diğerine başvurulduğuna işaret edilmektedir. 1930 yılında (abstrait) yerine ikame edilmek istenen (Art concret) nin de birinciden hiç farkı

olmadığını burada belirtmek gerekir. Modern stil, Modern sanat, Paris mektebi (Ecole de Paris) gibi terimlerde bazı yanlış ve değişik anlamlara yol açmaktadır. (Moderne style) ifadesiyle, İngiltere de 1895-1900 yılları arasında inkişaf eden hareket kastedilir. Almanlar buna (Jugendstil) dediler. Fransa da ise yeni sanat (Art nouveau) ve daha umumi olarak bu tarzın en çok revaç bulunduğu tarihe izafe ile 1900 stili denmiştir.

Tesirini bilhassa mimaride ve tez-yini sanatlarda göstermiş olmasına rağmen, bu üslubun, resimdeki geniş akisleri inkâr edilemez. İnhinalı, ivicacı hatlardan müteşekkil gerek (baroque), gerek (romantique) sanattan ilham alan bu çığırın izleri, Van Gogh, Seurat, Matisse ve bazı (fauve) ların resimlerinde, Gauguin ve Vallotton'un gravürlerinde, Lourencin'in bütün eserlerinde görülür. Bu hareketin 1880 de başlayıp, Paris te açılan dekoratif Sanatlar Sergisinin tarihi olan, 1925 de sona erdiğini iddia edenler de vardır. Afiş sanatı bilhassa Lautrec'le bu cereyandan azamî surette faydalandı. Modern resim hareketlerinin başlangıcını bu devre bağlamak belki doğru olmaz.

Modern resimden bahsedilirken sık sık karşılaştığımız (Ecole de Paris), Paris Mektebi tâbirinin de iyice anlaşılması faydalı olacaktır.

Modigliani, Pascin, Chogall, Kisling ve Soutine gibi Fransız olmayan ressamların Birinci Dünya Harbini müteakip kurdukları guruba ad olarak seçtikleri bu (Paris Mektebi) nin hususiyeti, kuru-

cularının hepsinin, 1884-1900 doğumlu yani hemen hemen aynı yaşlarda, memleketlerinden kaçmış, Fransız kültürüne, düşüncesine ve sanatına hayran ve Paris'te farklı temayüllerinin gelişmesine elverişli, müşterek bir vasat bulmuş olmalarıdır.

Gerek ilk müteşebbisler, gerek sonradan iltihak edenler, Kübistlerin çağdaşları ve çoğu zaman dostları olmalarına rağmen, onların nazariyelerini ve çalışmalarını benimsememişlerdir. Bunlar daha ziyade (Lyrique), (Romantique), (Expressionniste), fakat her şeyden önce ferdiyetçi kalmışlardır.

Yabancılar nazarında "Paris Mektebi", Picasso, Juan Gris, Van Dongen, Foujita gibi Fransa'ya hicret eden bütün ressamalara şamil bir isim olmuştur. Son zamanlarda ise, *Pariste çalışan ve bir yenilik arayan ve Fransız resminin şaşasından faydalanan bütün modern ressamların müşterek gayelerin bir sembolü haline gelmiştir.*

Ben bu yazıda, ne (abstrait, non-figuratif), ne de arkadaşlarımızın toptan akademik diyip geçtikleri resmin müdafasını yapmak niyetindeyim.

Yukarıda bahsettiğim eserin daha ilk satırlarında : (kıymetini, tezlerinin temsilcisi olan eserlerin kalitesiyle kazanan sanat düsturlarının, haddi zatında hiçbirini, ne tenkid, ne de müdafaa olunabilir). denmektedir. 1947 yılında İtalyada tanıştığım değerli ressam Morino da: ben yalnız, sanatkârın şahsî değerine göre hüküm veririm. Değerin mevcut olduğu yerde münakaşa fuzulidir. Non-figuratif bir ressam, sözleriyle değil, eserleriyle kabiliyetini isbat ederse, tuttuğu yolda devam etmesinin sebepleri bulunduğu inandırım.) diyordu.

Aşırı modernliğin bariz vasfı olarak kabul edilen mücerretliğin geçirdiği istihalelerde tasvirilikte kesin bir hududu bulunup bulunmadığını ve bir inkita varsa bunun nerede başladığı, mutlak veya nisbi bir mücerredliğin varid olup

olmadığı ve bu mücerretliğin XX. yüz yılın büsbütün yeni bir buluşu mu, yoksa kökleri mazide ve zaman zaman hortlayan bir sanatın tezahürü mü olduğu henüz anlaşılmış değildir.

Ben, bu münakaşalarla ilgilenmeksizinin sergiyi olduğu gibi, her tarzın, her çığırın kendi havası içinde incelenmesini isteyenlerin tarafındayım. Batı sanatkarlarında dikkati çeken bir cihet, kimsenin, ömrünün sonuna kadar hep aynı şekle bağlanmadığı birçok araştırmalara başvurulduğu ve daima daha mükemmelin arandığıdır. Bu bakımdan tanınmış üstadların belli başlı devirleri olmuştur. Meselâ Bonnard, evvelâ (Nabi) ve bir aralık (Symboliste); Braque ise bidayette (Fauve) ve sonra (Cézanne) nin tesiri altında bir ressamdı, Cézanne de başlangıçta bir hayli tereddütler geçirmiş, (Impressionnisme), temayül göstermiş; (Néo-Impressionniste) lerin çoğu evvelâ (Impressionniste) olmakla işe başlamış; Matisse, hem (Nabi), hem (Fauve), hem de bir aralık (Cubiste) olmuştur.

1907 ile 1914 arasında Braque, Juan Gris, Fernand Léger ile birlikte (Cubisme), ihtilâlini yapanların en ünlüsü Picasso, Fransız resim sanatının son yarım asırlık bütün maceralarına karışmış bir adamdır. Fransa'ya ilk geldiği zaman Van Gogh ve Lautrec'in tesiri altında kaldığı, 1901 ile 1904 arasında (mavi devrinde) Lautrec tarzında eserler yarattığı, 1905 ile 1906 arasında daha tatlı ve hisli (pembe devrini) yaşadığı malûmdur. Gaugin de olsun, Van Gogh da olsun bütün sanatkarlarda zamanla değişen farklı tarzlara rastlarız.

Genç bir sanatkarın, büyük bir üstadın tesirinden masun kalmasını istemek belki haksızlık olur. Fakat bir zaman olur ki, gerçek sanatkar cevherini herkesin gözleri önüne serer. Yoksa *ressamın ömrü boyunca aynı şeyi ve bilhassa kötü olarak yapması veyahut bir üstadın peşinde körü kö-*

rüne gitmesi ve bir şahsiyete sahip olamaması hoş görülmez.

İşte XVI, Devlet Resim ve Heykel sergisinde tenkit mevzuu olabilecek eserler bu sonunculardır ve bunların sayısı da maalesef çoktur.

Meşrutiyetten evvel Paris'e giden ve orada birkaç yıl kaldıktan sonra memleketine dönen ressamlarımızın hâlâ, o zaman öğrendiklerini teşhir etmeleri ve mühim bir gelişme göstermemiş olmaları ne kadar tenkide şayansa, iki dünya harbi esnasında bir müddet Fransa da kalan ve bugüne kadar benliklerini bulamayanların, yıllardır muhtelif cereyanların bir kopyacısı olmak suretiyle modernlik iddia edenlerin durumu da o kadar mucibi tenkittir.

Matisse, Braque, Picasso... gibi nice ressamlar yeni bir sanat görüşüyle önümüze çıkıyor ve kendilerini zaman zaman yenilemek ihtiyacını duyuyorlar da, neden bizim iddialı ustalar hep aynı yerde saymaktan çekinmiyor veya başkasının malı bir teknikle geçinip gidiyorlar?

Serginin sağ ve sol, akademik ve modern diye bölümlere ayrıldığından bahsedenler oldu. Peki bunların arasında kalanların temayülleri, mektepleri, değerleri nedir? Bazı modernlik taşıyanların, en hafif tabiriyle kimlerden ilham aldıklarını neden kimse açıklamak istemiyor?

Alfabe sırasıyla Braque, Campigli, Carra, Clirrico, Gris, Delauney, Gleizes, Georg, Klee, La Fresnaye, Léger, Lhote, Masson, Metzinger, Miro, Picasso, Villon ve daha birçokları sol cemahte; Gaugin, Rouault, Matisse, Marguet, Utrillo, Bonnard... ları sağda veya merkezde görmek mümkün...

Birde bu sergide artık fazla tanın-

mış bazı büyük üstaplara rağbet gösterilmediğini ve taklidlerin teşhisini önlemek için de daha küçük çaptaki sanatkârlara başvurulduğunu müşahade ettik.

Ciddî bir etüdde muharrir, müracaat ettiği kaynakları bibliyografya kısmında işaret etmeği ihmal etmez. Ama, plâstik sanatlarda böyle bir kaide tessüs etmediğinden ve tualin arkasında menşeler zikredilmediğinden istediğimiz gibi başkalarının buluşlarını kendi tablolarımıza aktarabiliyoruz.

Bütün bu aksaklıkları, bütün kötü eserleri juri nasıl önleyebilir? Hepimizin temenni ettiğimiz dört başı mamur, orijinal Türk resmini aramağa kalkışmak belki de sergi AÇMAMAĞA münce olurdu. Bununla beraber yine biraz daha müşkülpesent davranmak, muayyen prensipler dairesinde hareket etmek mümkündür.

Jurinin terkihi büyük bir adım ve yenilik teşkil etmekle beraber tatminkâr sayılamaz. Juride ressamlarla, sanat münnekkit ve yazarlarının hiç olmazsa yarı yarıya bulunması lâzımdı. Belki birçok yanlışlıklar ve alınan yanlış kararlar bu yüzden meydana geldi. Satın alınan tabloların çoğunda da isabet bulunmadığına kaniiz.

Heykel kısmında bir iki muvaffak olmuş baş ve büst yanında hacimden uzaklaşarak yalnız satıh olmağa çalışan etüdler, bir ağaç gövdesi, bir dal, birkaç demir çubuk hendesesi gördük. Bunlar, galiba sergiye, bir de (Dekoratif Sanatlar) bölümü ilâvesini sağlamak maksadiyle ve deneme mahiyetinde kabul edilmiş olacaklar.

Netice: Bu yılki Devlet Resim ve Heykel sergisinde, geçen yıla nazaran göze çarpan en büyük fark, bir *kemiyet* farkıdır.

İŞÇİ KÜTÜPHANELERİNİN ÖNEMİ

M. Türker ACAROĞLU

Tanınmış İngiliz filozoflarından Sir John LEBOUCCO'un hayatın iyi kulanılmasını, saadetin sebeplerini gösteren ve Mehmet Ali AYNİ tarafından 1328 (1912) yılında dilimize de çevrilip Hilmi kitabevince bastırılan *Idare-i hayat* adlı eserinde naklettiğine göre, İngiliz büyüklerinden metropolidin biri bundan 550 yıl kadar önce kitapları överken şöyle dermiş:

"İşte değneksiz, acı söz söylemeden, hiddet etmeden, hediye ve para istemeden bizi tedris eden hocalar! Onlara yaklaşırsanız uyumadıklarını görürsünüz; onlara sual ederseniz sizden bir şey gizlemezler; onları tanımazsanız asla şikâyet etmezler; bir şey bilmezseniz sizinle eğlenmezler."

Bunca zaman önce bu adam böyle söylerse, kitaplardan şimdi bizim daha çok söz açmamız gerekir. Çünkü bugün kitaplar pek ucuzdur, herkes onlardan faydalanabilir; kullanışlı ve hafiftir. Oysaki eski zaman kitapları böyle değildi: büyük ve ağırdı. Onları değil okumak, elde tutmak bile pek kolay olmazdı. Kitaplar yerlerine zincirlerle bağlanmıştı. Bugünkü kitapların en ilmi olanlarının bile okunması eskilerine göre pek kolaydır. Çok önemli bir nokta daha: bugün bizim elimizde o İngilizin bildiği kitaplardan daha çok kitap var. Eski Yunan ve Roma edebiyatlarından bile, kaybolmuş birtakım eserler bulundu. Denilebilir, ki bundan 550 yıl önceleri romanın ne olduğu bilinmezdi. Fuzuli ile Nedim, Molière ile Racine, Shakespeare ile Milton daha doğmamıştı bile. Kimya ile jeoloji ve başka bilimler sonradan meydana çıktı.

Birçok icat ve keşifler yapıldı. Bunlar başkaca bilgilerin faydasını da arttırdı.

Alman filozofu Arthur SCHOPENHAUER: "Fen bana bir şey vermemiştir, ama hiç olmazsa birçok masraflarımı kısmıştır" der. Bu sözün doğruluğunu itiraf edelim. Bilim ve teknik milletlerin gelirini arttırmış, giderini azaltmıştır. Okullar ve kütüphaneler kurmağa harcadığımız para havaya gitmiş sayılamaz. Halkı eğitmek, öğretmek, biraz da eğlen-dirmek için bunlar şarttır.

Sir J. LEBOUCCO, gelecek asır okuyucularının en büyük kısmı işçiler ve zanaatçılar olacağını söylediği vakit çokluk alaya alındığından şikâyetçidir. Ama her yerde halk kütüphanelerinin çoğalması, onun bu sözünü doğrulamıyor mu? Fikir işçileri her devirde, her yerde bir azınlık olduğuna göre, el işçileri ve zanaatçıları için kütüphaneler kurulması gerektiği anlaşılıyor. Kitaplar, hele bizim kasaba ve şehirlerimizin işçilerine, mutlaka elzemdir. Çünkü onların hayatı son derece monotondur.

Öte yandan, bir vahşinin hayatını düşünelim: çok değişik bir ömürdür bu. Vahşi, avlıyacağı avın alışkanlıklarını, ne vakıtlar yerini değiştirdiğini, nerelerde çok bulunduğunu pek yakından görüp tanımak zorundadır. Deniz hayvanlarının hangi mevsimlerde avlanabileceğini bilmelidir. Her ay yiyeceğini değiştirmeye mecburdur. Aletlerini, evini kendi yapması gerek. Bugün bizce pek kolay olan ateş yakma, onun için başlıbaşına bir meseledir; o bununla da uğraşmalı.

Bir çiftçinin işleri de onunkine benzer, toprağı sürer, tohumu eker; ürünü biçer,

toplar, inekleri, koyunları, tavuklarıyla uğraşır. Bir sapanı sürmek, bir ekin demetini bağlamak sanıldığı kadar kolay değildir. Çiftçi tarlasında çok şey öğrenir. Bizim tasarladığımızın üstünde pek çok şey bilir. Bildikleri de kitapların içindekilerden daha değerlidir.

Gelgelelim, işçilerle zanaatçılara. Bunlar pek monoton bir ömür sürmektedirler. Her gün hep aynı işleri yapmağa mahkûmdurlar. Bâzan bir el hüneri kazanırlar, ama bu da mahduttur. Durup dinlenmeden çalışırlar. İş Kanunu çıktığından beri mesai saatleri azaltılmıştır, buna sevinmeli. Bâzan işçilerinin mecburi tatil günlerini işgal eden kurumlar da bulunur, pek hoş bir şey değil.

Çocuklarımızın eğitim ve öğretimi için kullandığımız vasıtalar orta yaşta-kilere de tatbik olunamaz mı? Bugün her yerde mükemmel ilkokullarımız var. Çocuklarımızın öğrenimiyle kendimiz uğraşıyoruz. Onlara okumayı, bunu sevmeyi öğretiyoruz. Öğrenimin herkese fayda verdiğine inanıyoruz. Okumuş kimse iyi bir işçi olur, iyi bir işçi de tam bir adam. Ama okumayı hiç bırakmamalı. İşte, kütüphaneler, bunların okullarıdır.

Söyle bir rivayet vardır: Oxford Üniversitesini kuran en meşhur Anglo-saxon Kralı Büyük Alfred (IX. yüzyıl) çocukluğunda birkaç kitabı olsun diye çıldırılmış. Annesi ona, kitapları okumayı öğrendiği zaman elde edebileceğini söylemiş. Demek, Alfred bu şartla kitap sahibi olabilecek! Bizim çocuklarımız ise, şimdi okumayı öğrendiler. Artık buna karşılık birkaç kitabı hak etmesinler mi? Bundan başka; kitaplar pek çok, pek çeşitli. En iyileri bile sudan ucuz...

Eğitimin hayatımız boyunca sürmesi, çocuklarımızın dilbilgisi ve edebiyattan başka şeyler de öğrenmesi, gözle elin de kafa gibi çalıştırılması gerektiğini anlamağa başlıyoruz. Öte yandan, orta

yaşlarımızın hayatta varlıklarının yalnızca el işleriyle servet kazanmağa asla inhisar eylememesi gerektiğini de idrak ediyoruz.

İşçiyi unutmamalıyız. O bize yardım için sade kol kuvvetini kullanmaz, fikirlerinden de bizi faydalandırır.

Buharlı makineyi keşfeden James WATT, bir dülgerin oğlu olan bir makinanistti. Lokomotif yapan George STEPHENSON; bir kuruş gündelikle inek güderdi, okuyup yazmayı onsekiz yaşında öğrenebildi. Su buharının elâstiki kuvveti hakkındaki araştırmalarıyla tanınmış, atom nazariyesinin esasını teşkil eden Dalton Kanununu kuran, sonraları Daltonizm denilen renk duyusunun kötüleşmesini kendi üzerinde araştıran İngiliz fizikçisi, kimyacı ve tabiiyatçısı John DALTON, bir örücünün oğlu idi. Kimya alanında Faraday Kanunu denilen elektroliz kanununu koyan, elektromanyetizma nazariyesini düşünen İngiliz fizikçisi ve kimyacı Michael FARADAY, bir demircinin oğlu idi. Maden kuyularında çalışanlara bir emniyet lâmbası icadeden İngiliz kimyacı Sir Humphry DAVY, bir eczanede çırağı. -Şimdi bütün dünya bunların ve bunlar gibi duvarcı, saatçı, çömlekçi, amele, berber çırağı veya oğlu olup da sonradan yeni yeni icat, ve keşiflerde bulunan birçok benzerlerinin ziyadesiyle minnettarıdır. Örneğin, İngilizler, büyük komutanları, devlet adamları kadar bu makinistler, fizikçiler, kimyacılar, tabiiyatçılarla da övünürler.

Birçok kimseler daima zahmetli işlere mahkûm olmak için doğmuş gibidirler. Ama bunların hayatı neden boş geçsin, sefillikten ibaret kalsın? Bu insanların eğlenceleri az, hayat tarzları yeknesak olduğu için, gözleri önünde iyi, faydalı, değerli kitaplar bulunmalıdır.

Türkiye'nin büyük fabrika ve atölyelerinde işçi kütüphaneleri kurmak, en

az spor alanları yapmak kadar zaruridir. Boş zamanları hoş ve faydalı bir şekilde teşkilâtlandırmak istiyen bir ülkede işçi kürüphaneleri gitigide önemli bir yer alacaktır. Bugün endüstrinin hayata beş yıl için lüzumlu şeyleri bir tek yılda imal ettiği doğru ise, ohalde günün fabrika yahut atölyede geçmiyecek olan saatlerini nasıl kullanacağımızı müstacelen etüdetmek lâzım. "Rochdale öncüleri" denilen adamlar 1842 de ilk kooperatifleri İngiltere'de kurmuşlardı; 1849 da ise bir "Eğitim Dairesi" teşkil ettiler. Şirketlerinin kârından bir hisse bu daireyi besliyordu. Daha sonra, İngiliz halk kütüphaneleri çok ileri bir İşçiler Kanunu ile aynı zamanda geliyordu. Cumartesi tatili, ücretli hafta sonu tatili halk kütüphanelerinin gelişmesiyle atbaşı beraber gidiyordu. Biz de kanunlarımızda işçilere ücretli hafta sonu tatili, ücretli yıllık izin hakları tanıdık. Ama genel kütüphanelerimizi henüz lâyıki veçhile inkişaf ettirmedik.

Keza, yarın, iş saatlerinin yeniden

azaltılması ihtimali karşısında da kütüphaneler, müzeler ve arşivler gibi bütün sosyal ve kültürel dokümantasyon kurumları boş vakıtların iyi bir tarzda kullanılmasına müsait ve müvazi bir inkişaf göstermelidir.

Milletlerarası İstihlâk Kooperatifleri Federasyonu bir "Boş Zamanlar Komitesi" kurmuştu. Bu komite genel kültür merkezleri, seyahat ve turizm ajansları, oyun sahaları, işçi bahçeleri v. b. tesisi imkânlarını araştırmıştı. 1919 da bir "İşçilerin Boş Vakıtlarından İstifade Servisi" ile *bibliobuz* denilen gezici bir il kütüphanesi kurmuş olan Fransa'nın Aşağı-Seine İli Genel Meclisini takliden, bu komite işçi kütüphaneleri ve müstakbel işçilerin okuma zevkini alacağı çocuk kütüphaneleri kurmayı da düşünmüştür.

Türkiye'de de müsait vakti bulunan işçilere genel kütüphanelerin yolunu göstermek mümkündür. Böyle bir kütüphanesi olmayan kasaba ve şehirlerimizde, fabrika, atölye ve sendika kütüphaneleri kurmayı daha fazla geciktirmemeliyiz!

GÜNEŞİ ÇALIŞTIRMAK İÇİN ÜÇ USUL

Gerald WENDT

Güneş enerjisinden faydalanma imkânları tetkik ediliyor.

Güneş enerjisinden faydalanma tahakkuk safhasına yaklaşmaktadır. Bir müddet evvel bu sahada üç mühim keşif yapılmış ve milletlerarası üç toplantı akte-dilerek pratik tatbikat programları ince-lenmiştir.

Bu toplantılardan ilki, 1954 sene-sinin Temmuz ayında Rio-de-Janeiro'da yapılan Dünya Enerji Konferansının Gü-ney Amerika Komisyonunun toplantısıdır. Bu toplantı güneş ve rüzgâr enerjilerinin pratik istihsal şekillerini inceliyen mü-hendisleri ve ticarî müessese şeflerini bir araya getirmiştir. İkinci toplantı 1954 senesinin Ekim ayında Yeni Delhi'de, Kurak Bölge Araştırmaları için UNESCO İstışarî Komisyonunun çöl bölgelerinde mevcut enerji kaynakları konusunu tetkik ettiği zaman toplanmıştır. Nihayet, Pre-scott (Arizona)da Stanford Araştırma Enstitüsü güneş ışınlarının diğer enerji şekillerine ne suretle dönüştüğünü tetkik için ocak 1955 te âlimler arasında daha teorik bir ilmî münakaşa tertibetmiştir. Bu suretle, altı aylık bir zaman zarfında mütehassıslar bu konudaki bütün bilgi-lerimizi tesbit etmiş bulunuyorlar.

Bir taraftan da araştırmalar önemli gelişmeler kaydetmiştir. Fransa'da güneş ışınlarını toplayan ve teksif dev aynaların kullanılması sayesinde, modern bir elektrik fırınında husule getirilen sıcaklıklarla mu-kayese edilebilecek suhnetler elde etmek mümkün olmuştur. Hindistan'da daha küçük tertibatlar yemek pişirmeye veya

küçük buhar makinaları çalıştırmağa im-kân vermektedir. Nihayet, Amerika Bir-leşik Devletlerinde yeni bir generatör güneş ışınlarının enerjisini evvelâ ısı şek-line dönüştürmeğe lüzum kalmadan, doğ-rudan doğruya elektrik akımına çevir-mektedir.

En çok alâka çekici çalışmalar Fransız Pirenelerindeki "Mont Louis" köyünde Profesör Felix Trombe'un nezareti altında yapılmaktadır. Tesisat, esas itibariyle, birbirine bakan iki aynayı ihtiva ediyor. Birincisi 13 metre uzunluğunda dikdört-gen şeklinde düz bir aynadır. Astronom-ların teşriki mesaisiyle inşa edilmiş oto-matik bir tertibat bu aynayı daima gü-neşin doğrultusuna dik tutar. Bu düz aynanın karşısında, hemen hemen aynı büyüklükte olan ve bütün ışığı odak noktasında teksif eden ve binnetice ışığın naklettiği bütün ısıyı odağında toplayan parabolik bir ayna konmuştur. Enerjinin bu şekilde teksif edilmesi, odak noktasma konacak bir cismin sıcaklığını 2500 san-tigrad dereceye yükseltmek imkânını ve-rir. Bu ısı alelâde kullanılan bütün ma-denleri eritmeğe kâfidir. Prof. Trombe'un "güneş fırını", oksitlerin ve diğer seramik malzemenin çok yüksek sıcaklıklardaki durumlarını incelemek için kıymetli ara-ştırma imkânları bahşetmektedir. Diğer taraftan, tepkili motorların, füzelerin ve atom fırınlarının imalinde kullanılabi-lecek son derece mukavim yeni malzeme-lere zaruret hasıl olmuştur. Bu sahada, Mont Louis tesisatı muazzam hizmetler ifa edebilir.

Seri halinde güneş ocakları :

Güneş enerjisi daha düşük bir sıcaklıkta daha geniş bir tatbikat sahası bulacaktır. Bu enerjiyi bilhassa mutfak işleri için, yahut küçük buhar makinalarını tahrik etmek için kullanmak mümkündür. Problem, esas itibariyle hep aynıdır: güneş ışınlarını büyük bir yüzey üzerinde toplamak ve sonra küçültürmüş bir odakta teksif etmek. Işığı toplamak ve enerji alıcı elemana tevcih etmek için burada da aynalar kullanılır; fakat tesisatın, zarurî olarak basit ve düşük fiyatlı olması gerekmektedir.

Bu sahada mevcut olan en basit tertibat Hindistan Millî Fizik Lâboratuvarı tarafından ortaya çıkarılmış bulunan bir mutfak cihazıdır. Bu cihaz parabolik şekli haiz madenî bir levhadan ibaret olup bir ayak üzerine o şekilde yerleştirilmiştir ki, yüzeyi üzerine isabet eden güneş ışınları yukarıya doğru akseder ve bir demir halkanın yerleştirilmiş bulunduğu odakta temerküz ederler. Odaktaki mesnet üzerine bir tencere su veya piriç konursa, bu tencere, takriben 1 metre karelik bir yüzey üzerinde teksif edilmiş bulunan bütün ısıyı yutar ve 20 ilâ 30 dakikada kaynayabilir. Bu güneş ocağı mühim miktarlarda yakacak tasarrufuna imkân verecek ve yakında seri halinde imal edilecektir.

Hindistan Millî Fizik Lâboratuvarında UNESCO Müşaviri A. L. Gardner tarafından, boş vakitlerinde daha şümüllü bir gaye ve düşünce ile inşa edilmiş bulunan güneş-kazanı küçük buhar veya elektrik makinalarını beslemeğe mahsustur. Bu kazan 2,8 metre karelik bir yüzeye gelen güneş ısını 0,09 metre kareden daha az bir odak yüzeyi üzerine teksife imkân vermektedir. Su damıtmak, kaynatmak, buhar istihsal etmek ve daha başka işler için bu cihazdan istifade edilebilir.

M. Gardner, icadının pratik değeri hakkında şüpheye düşenleri ikna etmek

maksadiyle geçen yaz, Yeni Delhi'deki apartımanının çatısına bu güneş kazanını tesis etmişti. Bir yemek salonu sandalyesini tezgâh olarak kullanmak suretiyle cihazın bütün parçalarını kendisi imal etmişti. Sarfettiği malzemenin toplam bedeli 20 dolardan azdı.

Güneşin tahrik ettiği çok basit bir tertibat :

Tesisatı ikmal ettikten sonra, M. Gardner, Hindistan İlmî ve Sinaî Araştırma Konseyi Müdürü Profesör S. S. Bhatnagar'ın önünde bir tecrübe yaptı. Profesör Bhatnagar, Millî Fizik Lâboratuvarında aynı tip cihazları tesis etmesini derhal kendisine teklif etti. Bu cihazlardan ilki inşa edilmiş olup halen tecrübeleri yapılmaktadır.

M. Gardner'in tasarladığı metod basittir; büyük sayıda ucuz tipten düz aynaları paralel sıralar halinde yerleştiriyor. Her ayna, birbirine reze ile bağlı iki madenî çubuktan yapılmış ayrı bir ayak üzerine monte edilmiştir. Grubun heyeti umumiyesine kumanda eden bir manivelâ aynaların eğim açısını o şekilde değiştirmeye imkân verir ki, güneşin ışınlarını, takriben bir aynanın büyüklüğünde olan bir tek odaktan geçecek tarzda yansıtırlar. Hepsi aynı odağa doğru yöneltilmiş bir çok ayna kullanmak suretiyle, birkaç yüz kilovatlık enerjiye eşdeğer çok büyük bir ısı temin etmek ve 1000, 1500 santigrad derecesinde sıcaklıklar elde etmek mümkündür. M. Gardner'in cihazı endüstrinin bir çok kısımlarında tatbik sahası bulabilecek ve aynı zamanda oldukça büyük ölçüde enerji istihsalinde kullanılacaktır. M. Gardner'e göre, tesisat bedeli o kadar ehemmiyetsiz olacaktır ki, yakıttan sağlanacak tasarruf dolayısıyla birkaç ayda amorti edilecektir.

Yeni Delhi'de Millî Fizik Lâboratuvarında halen denenmekte olan cihaz M. Gardner tarafından, takriben 500 veya 600 santigrad derecelik bir sıcaklıkta üç, dört kilovatlık ısı enerjisi verecek şekilde

tasarlanmıştır. Bizzat güneş tarafından tahrik edilen, çok basit, otomatik bir tertibat aynaların eğimini değiştirmeye imkân verir; o şekilde ki, aynalar günün muhtelif saatlerinde güneşin hareketini takibederler. 4, 5 metre karelik bir yansıtıcı yüzeye malik olan tesisatın ısı kapasitesi takriben 2,5 metre çapında parabolik bir reflektörünkine eşittir. Bununla beraber, maliyet fiyatı son derece daha düşüktür.

Mühim bir yenilik teşkil eden üçüncü icadın henüz pratik bir tatbikatı yoktur. Bu cihaz güneşin inşa enerjisini evvelâ ısıya tahvil etmeden, doğrudan doğruya elektrik enerjisine dönüştürmeye imkân verir. Millî İlimler Akademisinin 26 Nisan 1954 te Washington'da yaptığı toplantı esnasında Bell Telefon Lâboratuvarları tarafından böyle bir "güneş pili"nin çalışabileceği ispat edilmiştir.

Araştırmaların bugünkü safhasında, güneş pili, özel muamelelere tabi tutulmuş olan ve takriben jilet bıçağı kalınlığında çok ince silisyum şeritlerden müteşekkildir. Silisyum, şimdi tranzistorlardan kullanılmakta olan germanium gibi elektrik bakımından yarı iletken bir maddedir. Güneş ışınlarına maruz bırakılan silisyum zayıf bir elektrik akımı hasıl eder. Tecrübe esnasında bu akım, sesin telefon teli ile iletilmesinde ve bir tranzistor yardımıyla de bir radyo vericisinde kullanılmıştır. Deneyler göstermiştir ki, bu suretle kullanılabilir inşa enerjisinin yüzde altısı elektrik enerjisine dönüşmüştür. Bu randıman ekseri güneş tesislerinin

randımanını aşmaktadır, fakat buhar makinelerinin veya benzin motorlarının randımanlarına erişemez. Bununla beraber, "güneş pili"nin şehirlerden uzak mahallerde büyük hizmetler ifa edeceği tahmin olunmaktadır: fiyatı nisbeten düşüktür ve bakımı kolaydır, zira cihazın hareketli parçaları yoktur.

Fotosentez esrarı:

Yukarıdaki üç tesisin geceleri ve kapalı havalarda çalışmamak gibi mahzurları vardır; çünkü, hali hazırda ısıyı veya elektriği depo etmeye imkân verecek müessir bir metod mevcut değildir. Bu meseleyi halletmek için âlimler, yeşil nebatların güneş ışınlarını nasıl massettiklerini ve ahşap, elyaf, nişastalar gibi maddeleri teşkilde onlardan nasıl istifade ettiklerini incelemektedirler. Böylece kimyasal bir şekil altında biriken enerji, bu maddeler gıda veya yakacak olarak kullanıldıkları vakit açığa çıkar. Fotosentez ismi verilen ve klorofil adındaki yeşil bir maddenin tahrik ettiği bu olay, hiçbir sıcaklık yükselmesi olmadan vukua gelir; fakat oluş şekli, henüz tamam olarak aydınlanmış değildir. Buna rağmen madem ki, bu olayda nebatî ve hayvanî ve binetice hem gıdalarımız hem de yakacaklarımızın tabi olduğu bir hayat mekanizması bahis konusudur, o halde, durmadan artan bir nüfusun ihtiyaçlarını tatmin hususunda bu mekanizmadan tam mânâsıyla faydalanmak maksadiyle onu anlayıp öğrenmenin tam zamanıdır.

Çeviren Hasan Fehmi YAZIÇI

UNESCO VE YÜKSEK ÖĞRETİM'DE SOSYAL BİLİMLERDEN HUKUK ÖĞRETİMİ

Prof. K. Fikret ARIK

Unesco Genel konferansı, 1950 yılın mayıs haziran aylarında yaptığı beşinci toplantısında (bazı memleketlerde sosyal bilimler alanında ders neveleri ve öğretim metodları) hakkında bir anket tertip etmek kararını vermişti. Bu kararı tatbik mevkiine koymak üzere UNESCO genel merkezi Hükümet dışı milletler arası kurumlardan beşi ile iş birliği ederek 1951-1952 yıllarında bir anket hazırlamıştır. Bu işi başarmak için mevcut tahsisatın azlığı yüzünden anket ancak beş memlekette yapılabildiği. Bunlar Belçika, Mısır, Birleşik Amerika, Fransa, İngiltere, Hindistan, Meksika, İsveç'ti. Mukayeseli hukuk milletler arası Komitesi Lübnan'ı da bu memleketler arasına almıştır.

Bu memleketlerden alınan millî raporlar birer umumî rapor hazırlanmasına imkân vermiş ve bu umumî raporlar (Sosyal bilimler öğretimi) başlığını taşıyan bir seri eser halinde ayrıca neşredilmiştir. Yüksek öğretimde sosyal bilimlerden hukuk'a ait olan eserin hazırlanması işi Hukuk Fakültesi profesörlerinden J. P. Niboyet tevdi edilmişti. Lâkin Niboyet'nin mart 1951 tarihinde anı olarak vefatı üzerine bu vazife Paris Hukuk Fakültesi profesörlerinden Ch. Eisenmann'a tevdi edilmiştir. Birleşik Amerikada Columbia Üniversitesinde profesör John N. Hazard umumî raportör olarak seçilmiştir. 18-19 temmuz 1952 tarihinde Cambridge'de yapılan ve bir çok güzide hukucuyu bir araya getiren toplantıda, gönderilmiş olan raporlar münakaşa edilmiştir. Bu münakaşaların faydali bir tarzda yapılabilmesi için önce üç komite kurulmuştur. Bunlardan birincisi *Hukuk öğretiminde tatbik edilecek metodlar* konusunu incelemiştir. İkinci komite *hukuk öğretiminin programları ve teşkilâtı*, üçüncü komite ise *hukuk öğretiminde imtihanlar* mevzularını incelemişlerdir.

Eser prof. Hazard tarafından kaleme alınan bir girişle başlamaktadır. Profesöre göre Hukuk profesörleri arasında kendi bilim kollarının öğretiminde metod ve amaçlara itiraz edenler gittikçe çoğalmaktadır. Bu itibarla UNESCO'nun yaptığı ve bu anket sonunda hazırlanan genel rapor çok faydalı olmuştur. Cambridge toplantısından çıkan neticelerden biri şudur: eyice yerleşmiş hukuk öğretimi sistemleri, esaslı surette tadil edilemezsiniz başka sistemlerden bazı prensipler alamaz. Hukuk öğretimi ile mevcut kültür şekilleri arasında çok sıkı bağlar kurulmuştur. Bu itibarla

bu öğretim sisteminin uzun zamandanberi tatbik edildiği memleketlerde kökden değişmeler yapmak imkânsız gibidir. Bununla beraber bu toplantı her profesöre kendi memleketindeki ve yabancı memleketlerdeki sistemlerin eyilik ve kötülükleri hakkında bir fikir vermeğe yaramıştır. Bu da büyük bir hizmettir. Raporda bu alanda, her memlekette olmasa bile, bazı memleketlerde ve bazı alanlarda yapılabilecek bazı ıslahat hakkında değerli işaretler vardır.

Prof. Hazard'a göre, harbden beri daha çok artan memleketler arası profesör mübadelesi bu bapta faydalı hizmetler görebilir. Netekim Birleşik Amerika'da hukuk öğretiminin esasını teşkil eden *sokratik metod* Paris hukuk Fakültesinde deneme mahiyetinde olarak bazı derslerde tatbik edilmektedir. İngiliz kolejlerinde uzun zamandanberi tatbikedilen güdümlü çalışmalar (*travaux dirigés: tutorial system*) şimdi küçük tadillerle bazı Birleşik Amerika hukuk Fakültelerinde denemektedir. Öğrencilerin temel prensiplere süratle nüfuz etmesini sağlayan Avrupa öğretim metodu Birleşik Amerikada mahkeme kararı incelemelerinin yanında yer almakta ve programların bazı safhalarında zaman kazanmasına imkân vermektedir.

Hazard'ın fikrine göre bütün dünyada hukuk fakültelerinin aynı amacı takip etmesi ve aynı öğretim metodlarını uygulaması ne mümkün hattâ nede temenni edilmeğe değer bir şey olmakla beraber, fikir mübadelesinin gelişmesi hiç olmazsa bu alanda eskidenberi tecelli eden derin farkların azalmasına hizmet edecektir. Prof. Hazard'a göre bu kabil tecrübelerden bilhassa Afrika ve Doğu memleketlerinden bir kısmı istifade edecektir. Çünkü onlarda Hukuk öğretimi geniş ölçüde teşkilâtlanmış ve yerleşmiş değildir. Bu arada diğer sosyal bilimler alanında yapılan tecrübelerin de nazarı itibara alınmasının çok faydalı olacağı, haklı olarak işaret ediyor (fakat bu gibi bir selâhiyet tanıyan kanunlar arasında İsveçre Medeni kanunu anarken 1. ci madde yerine yanlışlıkla bu kanunun 2. ci maddesini vermektedir). *Common Law* sistemine sahip olan memleketlerde kanunların hemen hemen hiç mevcut olmadığını ve mahkeme kararlarının başlıca kaynak teşkil ettiğini, verilen her kararın hem veren mahkemeyi hem de aynı derecede veya daha aşağı derecede

bulunan diğer mahkemeleri de bağlayıcı bir kuvveti haiz olduğunu belirten Eisenmann gerek kanun vâzii tarafından vaz edilmiş hukuk sisteminin, gerek Common law'ın cari olduğu memleketlerde, evvelden mevcut umumî kaidelerin her hususî durum ve hadiseye tatbiki için kıyas metodundan başka metodların da tatbiki gerektiği açıkça kabul edilmemekle beraber buna ne de olsa mecburiyet vardır.

Yine kabul etmek icap eder ki bu nevi yalnız ameli gaye takip eden hukuk öğretiminde, ana vazife *millî hukukun* öğretimi olmakla beraber bu günkü milletler arası münasebetlerin artışı karşısında başka memleketlerin hususî hukuk sistemlerini, hattâ âmmé hukuku esaslarını bilen kimselelere ihtiyaç vardır. Bu ihtiyaç hukuk öğretiminde *mukayeseli hukuka* ve *yabancı hukuk sistemlerini* ve *devletler hukukunu* okutmaya zaruri kılar. Nihayet, bugünkü hukukun eyi anlaşılabilmesini temin bakımından pratik gayeli sistemleri *Hukuk tarihine* ve *Roma hukukuna* bir yer vermek zarureti duymuşlardır.

İlmî hukuk öğretimi gayesi güden hukuk anlayışını izah için Prof. Eisenmann önce hukuk bilgisi veya hukuk ilmini (la connaissance ou science du droit) yi tarif ediyor. Prof. e göre, konusu hukuk olan bilgidir. Bu bakımdan gayet geniş bir manası vardır. Bunun içinde her şeyden önce *positif hukuku* ele almalıdır. Fakat hukuk ilmi *positif hukukun* mahiyetine de nüfuz etmeğe çalışmalıdır. Bu bakımdan bir hukuk dogmatik'ine ihtiyaç açıktır. Bununla beraber hukuk dogmatik'inin vazifesi ile bir hukuk sisteminin *positif tahlilinin* vazifesi arasındaki farkların da gözden uzak tutulmaması gerekir. Hukuk çalışmalarında her iki nevi problemin yakınlaştırıldığını görüyoruz.

Bu arada *positif hukukun* izahına geçen Prof. Eisenmann, mevzuat ve *positif hukukların* mukayesesi konularını ele almıştır. Bu arada çünkü aynı dertlerin kısmen de onlarda da mevcut olduğu açık bir hakikattir.

Rapor'un kendisine gelince, bu iki kısımdan müteşekkildir. Bunlardan birinci kısım *hukuk öğretiminin gayeleri ve seciyesine* temas etmektedir. İkinci kısım ise, *anket yapılan memleketlerde hukuk öğretiminin teşkilatlanmasına taalluk etmektedir.*

Ankete konu teşkil eden memleketlerden gelen raporların mütalâasından ve Cambridge'de yapılan toplantının ışığı altında-fakat kendi şahsî görüşünü tamamen muhafaza etmek şartile hazırladığı raporun birinci kısmında Prof. Eisenmann, önce *yalnız ameli gayeler mi hedef tutulmalıdır, yoksa ilmi hedeflere de yer verilmelini meselesini ele almıştır.* Hukuk fakültelerinde okuyan öğrencilerden her iki gayeyi de takip eden gruplar bulunduğunu kabul eden raportör önce *münhasıran pratik*

gayeler takip eden bir hukuk öğretiminin özelliklerini belirtmeğe çalışmıştır. Hakimler, avukatlar, noterler idarede bazı mevkileri işgal eden kimseler için iştigal sahasına giren meselelerin şeması hemen şundan ibarettir: Devletin hukuk kaidelerinin durumu şu veya bu olmasına göre, konkret duruma yani filî olaya tatbik edilecek hukukî hükümler nelerdir? Bu takdirde ameli gayeler takip eden bir hukuk öğretiminin karakteristik vasıfları şunlar olmak gerekir:

1. Belli bir devletin hukuk tatbikatı için adam yetiştirmek bahis konusu olduğuna göre hukuk öğretiminin konusu, hem tek konusu bu devletin hukuku olmalıdır.

2. Aynı sebepten dolayı böyle bir öğretim usulünde belli bir devletin hukuk kaidelerinin umumî çerçevesi içinde konre meselelerin halli veya tâbi tutulacağı muamele tarzı bilhassâ dikkate alınacaktır.

3. Böyle bir hukuk öğretiminin geliştirmeğe çalışacağı zihnî kabiliyetler dedüktif muhakeme tarzının vasıfları olacaktır; böyle bir öğretimde dedüktiflojik zihniyetine en yüksek değer verilecektir.

Eisenmann'a göre münhasıran ameli bir amaç takip eden bir hukuk öğretiminde (*hukukî muhakeme tarzı üstün bir vasıf taşıyacaktır.* Çünkü hadiselerin hukukî normların şümulü içine girip girmediğini tesbit etmek ancak bu kaidelerin çok eyi bilinmesi ile mümkün olur. Bundan başka, hukuk kaidelerinin hepsinin yazılı, daha doğrusu kanun vâzii tarafından vâzedilmiş bulunduğunun da kabul edilmesi icap eder. Bununla beraber kanunların hukukun tek kaynağı olmadığı, bunun yanında hâkimlere de hukuk yaratmak selâhîyetinin -istisnaî de olsa- tanındığını Eisenmann *positif hukukların* mevzuat meselelerinin tabii olarak nazarı itibarı alınması zarureti ortaya koymuştur. Mevzuat meseleleri üzerinde mülâhazada bulunan Eisenmann hukuk ilminin yalnız *positif hukukun* mütalâası ile iktifa edemeyeceğini, mevzuatın meseleleri olduğunu, teşriî mesele problemleri ile teşriî teknik meselelerinin varlığını, hangi mevzuat meselelerinin hukuk ilmine ait olduğunu belirtiyor. Neticede Eisenmann yüksek tahsil ve üniversite derecesinde hukuk öğretiminin yalnız pratik gayeler takip edemeyeceğini, aynı zamanda ilmi endişelerin de bu öğretimde yer alması lüzumunu savunmakla incelenmesinin ilk kısmına son vermiştir.

Raporunun ikinci ve kanaatimizce asıl ilgi çekici kısmında Eisenmann, anketin yapıldığı ona yakın memlekette hukuk öğretiminin nasıl tanzim edildiğini özetlemiştir. Bu münasebetle önce yüksek öğretimde hukuk tedris eden çeşitli kurumların tipleri, bu kurumlarda ders veren hocaların durumu, bu kurumlara giriş şartları incelenmiştir. Daha sonra hukuk fakültelerine

(8-9) Haziran 1955 Tarihinde Ankarada' Dil Tarih - Coğrafya Fakültesinde Toplanan

UNESCO TÜRKİYE MİLLÎ KOMİSYONU IV. DEVRE BİRİNCİ GENEL KURULUNA SUNULAN KOMİSYON RAPORLARI

EĞİTİM KOMİSYONU RAPORU

Komisyonomuz, Unesco sekizinci genel konferansında kabul edilen 1955-1956 yıllarına ait ana programı esas alarak Eğitim Bölümüne giren bütün konuları incelemiş, millî ihtiyaçlarımız ve memleket şartlarımıza göre aşağıda tesbit edilen hususların Yüksek Heyetinize sunulmasını kararlaştırmıştır.

Milletlerarası İşbirliği ve Karşılıklı Anlayış :

1— Eğitim konusuyla ilgili bir enformasyon merkezinin bir an evvel kurulması ve UNESCO programı gereğince bilgi derlenmesi; eğitim müesseselerimizle eğitim elemanlarının, temel eğitim, yetişkinlerin eğitimi, milletlerarası karşılıklı anlayış ve nihayet genel eğitim konularında UNESCO vasıtasıyla milletlerarası tecrübelerden ve ilmi araştırmalardan faydalanmasını sağlamak.

2— Her derecedeki öğretim müesseselerine şâmil olmak üzere öğretici elemanlar arasında mübadeleyi geliştirmek.

3— Öğretmen guruplarının çeşitli öğretim ve eğitim müesseselerinde yeni problemlerin tetkiki maksadiyle yabancı memleketlere gitmelerini sağlamak.

4— Eğitim ve öğretim alanında UNESCO'nun himayesine mazhar olan milletlerarası teşekküllerle teması sağlamak ve milletlerarası eğitim konferanslarına katılmak.

5— UNESCO'nun idare ettiği burslar veya UNESCO tarafından tertiplenen öğretici elemanların mübadelesi işinde manevî ilimler ve kültür konularıyla ilgili sahalara diğer sahalara kadar ehemmiyet verilmesi.

6— UNESCO'ca tertiplenen seminerlere katılan veya herhangi bir tetkik stajı için yabancı memleketlere giden elemanların memlekete dönüşlerinde edindikleri tecrübe ve görgülerden buradaki meslekdaşlarını faydalandırmaları için aynı mahiyette seminer veya tetkik stajlarının memleket ölçüsünde tekrar edilmesinin sağlanması.

veya hukuk mekteplerine verilen sosyal vazifeler ve bunlardan doğan neticeler, bu kurumlarda müşahede edilen büyük hukuk devreleri, öğretim metodları, en sonda imtihan gayet açık ve faydalı bir şekilde açıklanmıştır.

Hukuk Fakültelerimizin yönetmelik ve imti-

Temel Eğitim :

7— Temel eğitim meselelerini bir bütün olarak ele almak ve temel eğitim alanında lüzumlu öğretici elemanları yetiştirmek, temel eğitimle ilgili öğretim araçları ve öğretici film konusunda programlı bir çalışma sağlamak maksadiyle millî bir *Temel Eğitim Merkezi*'nin açılması hususunda Millî Eğitim Vekâleti nezdinde teşebbüste bulunmak.

8— Temel eğitim alanında millî tecrübelerimizin neticelerini tesbit etmek, ilersi için metotlu bir çalışma plânı hazırlamak ve bu alanda müte-hassıs elemanlardan faydalanmak maksadiyle bir senpozyum tertiplemek ve buna ait çalışmalarını yayımlamak.

9— Temel eğitim konusunda müte-hassıs lar yetiştirmek veya yetişkin elemanların müşahede ve bilgilerini arttırmak ve dönüşlerinde kendilerinden istifade edilmek maksadiyle milletlerarası veya memleketimiz bakımından alakayı çeken Millî Temel Eğitim merkezlerine iyi seçilmiş elemanlar göndermek.

Yetişkinlerin Eğitimi :

10— Millî Eğitim Vekâletince hazırlanmakta olan temel eğitim ve halk eğitimi ile ilgili kanunların bir an evvel çıkarılması için gerekli teşebbüslerde bulunmak.

11— Yönetim Kurulunca yetişkinlerin formasyonu ile ilgilenecek bir İhtisas Komitesi kurulmak ve gerek Millî Eğitim Vekâletince, gerek diğer vekâletler, üniversiteler, meslek okulları ve her çeşit meslek teşekküllerinin bu yoldaki faaliyetleri arasında bir iş birliği yapılmasına çalışmak.

Gençlikle İşbirliği :

12— Yönetim Kurulunca kurulmuş olan ihtisas komitelerinden Gençlik Komitesinin öğrenci ve gençlik teşekkülleri ile işbirliği yapmasını

han meselelerinin ta Meclis dilekçe encümenine kadar geldiği bir zamanda, medenî âlemin başlıca memleketlerinin Hukuk Fakülteleri ve okullarında müşahede edilen durumu bilmekte memleketimiz için de büyük faydeler vardır sanıyoruz.

sağlamak ve bu konu için UNESCO merkezinden mütehassıs elemanlar istemek.

13— Milletlerarası gençlik kongrelerine katılmak üzere burs tahsisini sağlamak.

Yukarda zikredilen maddelerden başka komisyonumuz umumî mahiyette olmak üzere şu iki maddeyi de karar altına almıştır:

14— Milletlerarası karşılıklı anlayış konusunda, gerek memleketimize gelen mütehassıs elemanların, gerek yabancı memleketlerdeki UNESCO ve kültür çevrelerinin memleketimiz hakkında doğru bilgi edinmelerini sağlamak ve bu hususta rastlanan yanlışları tashih etmek.

15— UNESCO Millî Komisyonunun kendisine ait bir binası olmasına çalışmak.

Yukarda 15 madde halinde tesbit edilen bu

dileklerin gerçekleşmesi için Yönetim Kuruluna bu yolda direktifler verilmesini Yüksek Heyetinizin tasvibine arz ederiz.

Eğitim Komisyonu Başkanı
(Ord. Prof. Dr. Ekrem Şerif Egeli)

Komisyonla iştirak eden üyeler:

Prof. Hamdi Ragıp Atademir, Prof. Mehmet Karasan, Âliye Temuçin, Prof. Muzaffer Şenyürek, Prof. Haldun Gürmen, Leman Göksel, İhsan Karabatur, Recai Cin, İsmet Ozan, Ekrem Kocatürk, Faik Reşit Unat, Hüsamettin Canöztürk, Sıdıka Atasagun, Nusret Köymen, Prof. Baltacıoğlu ve Ahmet Kutsi Tecer.

Komisyonla ayrıca gençlik teşekküllerinden müşahit sıfatıyla Hüsamettin Cindoruk, Silvio Mutal, Gültekin Özdemir katılmışlardır.

SOSYAL VE MANEVİ İLİMLER KOMİSYONU RAPORU

1. Folklor ve halk bilgisi, sosyoloji, sosyal ilimler, sosyal psikoloji v. s. çalışmalarını mümkün olduğu kadar müşterek bir zemin üzerinde geliştirmek ve evvelce teklif ettiğimiz üzere bir Enstitü kurulmasını,

2. Türk Sosyoloji Cemiyeti, Türk Tarih ve Coğrafya Kurumları ve Türk Dil Kurumu İstanbul, Ankara Üniversiteleri Edebiyat ve İktisat Fakülteleri, Sosyoloji, Tarih ve Coğrafya Enstitüleri ile işbirliği edilmesine, gerekirse yardımda bulunulmasına,

3. Türkiye köy tetkikleri, endüstrileşmiş ziraat ve ziraat islahat mevzularındaki araştırmaların teşvik edilmesine, bu sahada yapılacak hususî ve resmî teşekküllerle temasta bulunulmasına,

4. Maarif Vekâletine bağlı olarak kurulacak olan İctimaî araştırmalar merkezinin gelişmesi için, lâzım gelen yardımların yapılmasına ve bu merkezin ilerde Yakın Doğu İctimaî araştırmalar merkezi halini alabilmesi hususunda, icabeden hazırlıkların şimdiden yapılmasına,

5. Üniversitelerimizin muhtelif Fakülte-lerinde okutulmakta olan statistik, demografya, beşerî coğrafya derslerindeki çalışmalarla devamlı temasta bulunulması ve bu derslerde UNESCO gayelerinin gerçekleşmesinin teminine,

6. Aynı ders ve kürsülerin çalışmalarıyla yakından ilgilenecek onlarla işbirliği yapılmasına,

7. UNESCO merkezinin neşretmekte olduğu sosyal ilimler, siyasi ilimler ve Türk Tarih Kurumu gibi ilmi cemiyetlerin yayın listelerinin de bibliyografya dergileri içerisinde bu mevzulara dair Türkiye'den gönderilen bibliyografya listelerinin tamamen neşredilmesinin teminine,

8. Türkiye'de kanun dışı birleşmeler ve bunlardan doğan çocukların sosyolojik ve hukuki durumlarının özel bir komite tarafından esaslı bir surette tetkik ettirilmesi,

9. Türkiye'de toprak reformu hareketinin bugünkü vaziyetinin ayrıca tetkik ettirilmesini,

10. Türk kadını sosyal durumunun tetkikine ve bu hususta "Kadının sosyal hayatını tetkik Kurumu" ile işbirliği yapılmasına,

11. Orta ve Yakın Doğu müsbet ve manevî ilimler ve tarih coğrafyasının yazılması için teşebbüste bulunulması ve bu hususta mevcut hazırlıkların teşvik edilmesini,

12. Sosyal ilimlere ait terimlerin bir lûgat teşkil edecek surette alâkalıları tarafından hazırlanmasına,

Oy birliği ile karar verilmiştir.

Başkan
Afet İNAN

KÜLTÜR FAALİYETLERİ KOMİSYONU RAPORU

Komisyonumuz 8 Haziran 1955 günü aşağıda adları yazılı arkadaşların iştirakiyle toplanmış, başkanlığa İ. Galip Arcan, Raportörlüğe Sadi

Yaver Ataman'ı seçmiş, çalışmaları neticesinde ilişik raporu hazırlamıştır.

1. Behire Abacıoğlu

2. Cevat Memduh Altar
 3. İ. Galip Arcan
 4. Seyfi Arkan
 5. Mithat Artun
 6. Sadi Yaver Ataman
 7. Nurullah Berk
 8. Mithat Fenmen
 9. Hamit Zübeyir Koşay
 10. Macit Görkberk
 11. Sabih Gözen
 12. Mustafa Köymen
 13. Zühtü Müritoğlu
 14. Adnan Ötüken
 15. Muhittin Sadak
 16. Adnan Saygun
 17. Bedrettin Tuncel
 18. Suut Kemal Yetkin
- a) UNESCO Millî Komisyonunun çalışmalarını radyolarımızla yaymak için tertip alınmasına
 - b) Tiyatro faaliyetleri ile alâkalanmanın değeri üzerinde, bilhassa Milletlerarası tiyatro Enstitüsüne bağlı Türkiye Millî Merkezinin geliştirilmesi için alâka ve yardımların esirgenmemesine
 - c) Müzik ve dans folklorunu da ihtiva eden (Merkezi Ankara olmak üzere 5 üyeyi geçmemek üzere) bir musiki komitesinin kurulmasına
 - d) Mimari, resim, heykel, süsleme sanatlarını ihtiva eden (Merkezi İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi olmak üzere ve üye sayısı da 5 i geçmemek şartıyla bir plâstik sanatlar komitesinin kurulmasına.
 - e) Üye sayısı 3 ü geçmemek, merkezi Ankara

olmak üzere bir kütüphanecilik komitesinin kurulmasına

- f) Üye sayısı 3 ü geçmemek ve Merkezi Ankara olmak üzere bir öğretici Filmler komitesinin kurulmasına
- II. UNESCO'nun yardım ettiği Milletlerarası San'at ve Kültür Teşekküllerinin gayelerine muvazi olarak memleketimizde faaliyette bulunan teşekküllerle işbirliği yapılmasına ve yenilerinin kurulması için çalışılmasına.
- III. Bundan önceki Genel Kurul tarafından ihtisas Komitelerince seçilen ve UNESCO tarafından tercüme ve yayımlanması arzu edilen 10 esere ait tercüme işlerinin tekrar ele alınmasına ve öncelikle hikâye antolojisinin hazırlatılarak yayınlanmasının teminine.
- IV. Eğitim ile ilgili san'at eserlerinin ve malzemesinin resmî ve gayri resmî eğitim müesseselerine temini hususunda gerekli kolaylıkların sağlanması ve gümrük resminden muaf tutulmaları hususunda da Maarif Vekâletinin yardım ve delâletinin istenmesine.
- V. Türk San'at eserlerine ait renkli reproduksiyonların albüm halinde hazırlatılmasına.
- VI. UNESCO Genel Merkezinin hazırlamakta olduğu san'at albümleri serisinde Türk San'atına ait:
 1. Minyatürlerden
 2. Türk Süsleme San'atlarından

seçme birer eserin neşredilmesi hususunda gerekli teşebbüslere geçilmesine ve bu hususların Genel Kurul'a bildirilmesine oy birliği ile karar verildi.

S. Y. A.

İ. Galip ARCAN

MÜSBET VE TABİİ İLİMLER; TEKNİK YARDIM KOMİSYONU RAPORU

Genel Kurul gündeminin 6 ncı maddesi geçince teşekkül eden komisyonumuz 8 haziran 1955 çarşamba günü saat 15 de Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesinde toplanmıştır.

Komisyon çalışmalarına aşağıdaki üyeler iştirak etmiştir:

Prof. Macit Arda
 Prof. Cemil Dikmen
 Prof. İhsan Doğramacı
 Prof. Mukbil Gökdoğan
 Prof. Muzaffer Esat Güçhan

Prof. Mustafa İnan
 Prof. Şevket Aziz Kansu
 Prof. Sedat Kansu
 Prof. Tefvik Sağlam
 Yük. Müh. Cenan Sahir Silan
 Prof. Muzaffer Şenyürek
 Prof. Faik Tavşanoğlu

Komisyon Başkanlığına Prof. Macid Arda, raportörlüğüne Yüksek Müh. Cenan Sahir Silan seçilmişlerdir.

Komisyon:

UNESCO 8 inci Genel Konferansı kararlarını havi 8/C sayılı vesikamın "1955-1956 UNESCO Programı" fashi ile,

UNESCO Türkiye Millî Komisyonu IV. cü Devre Genel Kurulu ilk toplantısına sunulan 7-8 Haziran 1955 tarihli Yönetim Kurulu Raporunun Müspet ve Tabii İlimlere ve Teknik Yardıma ait kısımlarını ve;

UNESCO Türkiye Millî Komisyonu 3 cü Devre I cü Genel Kuruluna sunulan Müspet ve Tabii İlimler Komitesiyle Teknik Yardım Komitesi raporlarını tetkik etmiş ve aşağıdaki tekliflerin Genel Kurula sunulmasını oy birliği ile kararlaştırmıştır.

1. İlmî Dokümantasyon Merkezi:

Faaliyete başlamış bulunan İlmî Dokümantasyon Merkezinin, Bilimsel İşbirliği İstanbul Bürosunun lağvı muvacehesinde yeniden tanzim edilmesi ve geliştirilmesi.

2. İlmî Araştırma Konseyi:

2.1 Memleketimizde bir İlmî Araştırma Konseyinin tesisi için girişilen teşebbüsün ehemmiyetle takip edilmesi ve bu teşebbüsün tahakkuku için çalışılması;

2.2 Bu mevzuda memleketimizde mevcut diğer çalışmaların adı geçen Konsey vasıtasıyla koordine edilmesi teşebbüse geçilmesi;

3.3 Bu İlmî Araştırma Konseyi ile birlikte mütalâa edilebilecek laboratuvar tesisleri ile standardizasyon (normalizasyon) işleri hususunda bu konularla ilgili müessese ve teşekküller arasında irtibat sağlanması ve lüzumlu teşebbüslerde bulunulması;

3. İlmî Vülgarizasyon:

3.1 İlmî vülgarizasyon neşriyat serisinin tahakkuku için girişilmiş bulunan teşebbüslere devam edilmesi;

3.2 İlmî vülgarizasyonun "audio-visnel" vasıtalarla temini için lüzumlu teşebbüslere devam ve bunların takviye edilmesi;

4. Kurak Bölgeler:

Memleketimizde mevcut muhtelif tip kurak bölgeler mevzuunda bir ihtisas komitesi kurulmak suretiyle bu sahada mevcut çalışmaların koordine edilmesi ve bunların takviyesi için gerekli tedbirlerin alınması hususlarında teşebbüslerde bulunulması.

5. Türkiye Tabiyatını Koruma Cemiyeti:

Yeni kurulmuş bulunan ve bu sahada mevcut muhtelif çalışmaları koordine edecek mahiyette olan bu Cemiyetin gayelerinin tahakkuku yolunda UNESCO çerçevesi içinde yardım ve muzaheretle bulunulması.

6. Bilimsel İşbirliği:

Bilimsel İşbirliği İstanbul Bürosunun lağvedilmesi karşısında bu Büroya yapılmakta olan müracaatların bundan böyle doğrudan doğruya Kahire Merkezine yapılması hususunun ilgili müesseselere duyurulması;

7. Teknik Mühassıs ve Malzeme temini:

Bu hususta yapılacak müracaatların hangi şartlar dahilinde yapılması gerektiğinin kaydı ile muhtelif ilim ve Fen müesseselerimizin ihtiyaçlarının tespiti için teşebbüs edilmesi ve gereği veçhile yapılacak müracaatların karşılanması hususunda çalışmalara devam edilmesi;

8. Unesco Kitap ve Alet Kuponları:

Bu kuponlar miktarlarının artırılması husunu temin üzere gerekli teşebbüslerin takviye edilmesi;

9. Teknik Yardım projeleri:

UNESCO Programına dahil mevcut yardım projeleri ile gerekli yakın irtibatın sağlanması ve ilgili misyonların muvaffakiyeti için lüzum olan yardımın temin edilmesine devam edilmesi;

Ve kurulması mümkün olan mümasil projelerin tahakkuku hususunda çalışmalarda bulunulması.

Saygılarımızla arz olunur.

SÜMERBANK

SERMAYESİ : 200.000.000 TÜRK LİRASI

Vadeli, vadesiz küçük cari hesaplar için yılda

10 ÇEKİLİŞ

Apartman daireleri ve çeşitli para ikramiyeleri
Ayrıca vadeli ve 6 ay çekilmeyen vadesiz mevduat sahiplerine
yünlü (halı hariç) ve pamuklu satışlarında tenzilat
ŞARTLARI GİŞELERİMİZDEN ÖĞRENİNİZ.

HER 150 LIRA İÇİN BİR KUR'A NUMARASI

Umum Müdürlüğü: Ankara, Merkez Müdürlüğü: Ankara,
Şubeleri: Adana, Bahkesir, İstanbul, İzmir, Kayseri,
Ajansları: Bahçekapı, Beyoğlu (İstanbul). Bürosu: Iskenderun.

Sümerbank'ın müesseseleri :

- Sümerbank Alım ve Satım Müessesesi — İstanbul
- Sümerbank Ateş Tuğlası Sanayii Müessesesi — Filyos
- Sümerbank Bakırköy Pamuklu Sanayii Müessesesi — İstanbul
- Sümerbank Bursa Merinos ve Hereke Yünlü ve Halı Dokuma Sanayii Müessesesi — Bursa
- Sümerbank Çimento Sanayii Müessesesi — Sivas
- Sümerbank Defterdar Yünlü Sanayii Müessesesi — Defterdar/İstanbul
- Sümerbank Deri ve Kundura Sanayii Müessesesi — Beykoz/İstanbul
- Sümerbank Ereğli Pamuklu Sanayii Müessesesi — Ereğli/Konya
- Sümerbank İzmir Basma Sanayii Müessesesi — İzmir
- Sümerbank Kayseri Pamuklu Sanayii Müessesesi — Kayseri
- Sümerbank Kendir Sanayii Müessesesi — Taşköprü
- Sümerbank Malatya Pamuklu Sanayii Müessesesi — Malatya
- Sümerbank Nazilli Basma Sanayii Müessesesi — Nazilli
- Sümerbank Pamuk Satınalma ve Çırçır Fabrikaları Müessesesi — Adana
- Sümerbank Selüloz Sanayii Müessesesi — İzmit
- Sümerbank Sungipek ve Viskoz Mamulleri Sanayii Müessesesi — Gemlik
- Türkiye Demir ve Çelik Fabrikaları Müessesesi — Karabük

Sümerbank'ın teşebbüsü :

- Kütahya Keramik Fabrikası

150 LİRADAN 600 LİRAYA KADAR AYLIK İRAT
15.000 den 50.000 liraya kadar İŞ SERMAYESİ

Ayrıca, hesap sahibi

- diğer bütün keşidelere iştirak eder
- % 2.5 mutad faizi alır
- 250 de 1 mutlak kazanma şansı vardır
- parayı her an faiziyle birlikte çekmek hakkına sahiptir

Mufassal broşürümüzü isteyiniz

TÜRKİYE BANKASI

paranızın... istikballinizin emniyeti

İSTİKBAL GÜVENLE BAKINIZ

Fiyatı: 100 Kr.